

Testipiste

**Vastaanottokeskuksissa toteutettu
alkuvaiheen osaamisen tunnistaminen**

15.3.2016

Tanja Sandberg – Elina Stordell

Tiivistelmä: Turvapaikanhakijoiden joukossa on monenlaista osaamista

Aikuisten maahanmuuttajien kielitaidon arviointikeskus Testipiste toteutti opetus- ja kulttuuri-ministeriön toimeksiannosta kartoituksen vastaanottokeskuksissa tammi–maaliskuun 2016 aikana. Kartoitukseen osallistui 1004 turvapaikanhakijaa 32 maasta. Yksilöhaastatteluissa selvitettiin muun muassa tulijoiden koulutustaustaa ja työhistoriaa sekä luku- ja kirjoitustaitoa. Tavoitteena on pyrkiä ennakoimaan tulevaa koulutustarvetta turvapaikanhakijamäärän kasvaessa.

Koulutustaustasta selvitettiin peruskoulu-, lukio- ja ammatilliset opinnot sekä korkea-asteen koulutus. Enemmistöllä (69 %) on peruskouluopintoja 7–9 vuotta. Lukio-opintoja on noin puolella. Ammatillisia opintoja on 14 prosentilla. Ammatillisten opintojen vähäinen määrä voi selittyä sillä, että kartoitettujen lähtömaissa monet konkreettiset, käsillä tehtävät työt opitaan tekemällä eikä ammatillinen koulutus välttämättä ole yleinen. Eniten ammattiopintoja on rakennusosalta sekä teollisuusosalta. Korkeakouluopintoja oli takanaan 27 prosentilla: 16 prosenttia ilmoitti suorittaneensa tutkinnon, yleisimmin kandidaatin tutkinnon. 7 prosentilla ei ole koulutustaustaa lainkaan.

Turvapaikanhakijoilla on monenlaista osaamista. 90 prosentilla on aiempaa työkokemusta, monella usealta alalta. Eniten työkokemusta on rakennus- ja kuljetusaloilta. Rakennusmiehinä, -maalareina, -insinööreinä ja muissa rakennusalan ammateissa on työskennellyt 27 prosenttia. Taksin-, linja-auton- ja kuorma-autonkuljettajina sekä muissa kuljetusalan tehtävissä työskennelleitä on 21 prosenttia. Muita suuria ammattialoja ovat kaupallinen ala, ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala sekä kulttuuri-, viestintä-, taide- ja käsityöala. Yrittäjinä on toiminut 19 prosenttia.

Selvityksessä kartoitettiin myös luku- ja kirjoitustaitoa äidinkielellä ja koulukielellä. Suurin osa osaa lukea ja kirjoittaa joko toisella tai molemmilla. Vain 7 prosenttia ei osaa lukea ja kirjoittaa lainkaan. Koulutusväylien suunnittelua varten kartoitettiin myös tekninen luku- ja kirjoitustaito latinalaisella kirjaimistolla. Suurin osa (73 %) tarvitsee eriasteista harjoitusta latinalaisella kirjaimistolla lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa. Enemmistölle riittänee kuitenkin lyhyempi luku- ja kirjoitustaitoa tukeva koulutus. Luvut ovat suuntaa antavia: tilanne voi olla erilainen, kun maassaoloaikaa tulee lisää ja tulijat tottuvat kuulemaan ja näkemään suomen kieltä.

Kartoituksen perusteella voidaan sanoa, että jatkossa vastaanottokeskuksessa voitaisiin järjestää turvapaikanpääöstä odottaville luku- ja kirjoitustaitoa sekä muita opiskeluvälmiuksia vahvistavaa koulutusta. Kotoutumiskoulutus puolestaan tulisi toteuttaa nykyistä työelämälähtöisemmin niin, että luokkaopiskelun ohessa on säännöllisiä työssäoppimisjaksoja ja/tai ammatillisia opintoja. Ohjauksen riittävä resursointi tulisi varmistaa. Kohtaamisia maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä tulisi edistää. Ammatillista kotoutumiskoulutusta pitäisi lisätä ja kielitaitovaatimuksia tarkastella uudelleen. Korkeakoulutuksen valmentavan koulutuksen määrää tulisi lisätä. Myös korkeakouluopintoihin orientoiva koulutus voisi olla yksi vaihtoehto. Nuorille peruskoulutusta vailla oleville tulisi antaa mahdollisuus suorittaa peruskoulu. Vastaanottokeskuksesta suoraan työhön ohjattavien kotoutumisesta tulee huolehtia sekä tukea työyhteisöä kohtaamaan erilaisesta työkuulttuurista tuleva työntekijä. Osaamisen tunnistamisesta tulee huolehtia. Osaamiskartoituksen voisi jatkossa toteuttaa esimerkiksi vastaanottokeskukseen suunnitellun orientoivan jakson yhteydessä. Tiedot tulisi kerätä keskitetysti viranomaisten toimesta ja luottamuksellisuutta ja henkilötietosuojaa kunnioittaen.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
Sisällysluettelo	4
1. Johdanto	5
2. Kotoutumiskoulutuksen ja luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen toteuttaminen tällä hetkellä ...	6
3. Kartoituksen toteutus	8
3.1. Kartoituslomake.....	10
3.2. Ammatillisen osaamisen tunnistaminen kuvien avulla	12
3.3. Teknisen luku- ja kirjoitustaidon arviointi	13
4. Kartoituksen tulokset	14
4.1. Taustatiedot	14
4.2. Koulutustausta.....	17
4.2.1. Peruskoulutus.....	18
4.2.2. Lukio-opinnot	20
4.2.3. Ammatilliset opinnot	20
4.2.4. Korkeakoulutus	21
4.3. Työkokemus.....	24
4.3.1. Työkokemus ja koulutus.....	24
4.3.2. Turvapaikanhakijoiden ammatteja.....	25
4.3.3. Yrittäjänä toimiminen	26
4.4. Luku- ja kirjoitustaito äidinkielellä ja koulukielellä.....	27
4.5. Tekninen luku- ja kirjoitustaito suomen kielellä.....	27
4.5.1. Tekninen luku- ja kirjoitustaito ja ikä	29
4.5.2. Tekninen luku- ja kirjoitustaito ja koulutus	30
4.6. Englannin kielen osaaminen	31
5. Neljä erilaista turvapaikanhakijaprofiilia	34
6. Turvapaikanhakijoiden omia toiveita	36
7. Johtopäätöksiä	37

1. Johdanto

Tämä raportti on selvitys vastaanottokeskuksissa toteutetusta alkuvaiheen osaamisen tunnistamisen kartoituksesta. Kartoitus tehtiin opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta, ja sen toteutti Testipiste, aikuisten maahanmuuttajien kielitaidon arviointikeskus, ajalla 14.12.2015—15.3.2016. Kartoituksen tavoitteena on auttaa ennakoimaan oleskeluluvan saavien henkilöiden tulevia koulutustarpeita. Kartoitusten tulokset voivat olla hyödyllisiä myös oleskeluluvan saaneita vastaanottaville kunnille, työvoimaviranomaisille, elinkeinoelämälle ja muille verkostoille, jotka ovat esimerkiksi kiinnostuneet työllistämään turvapaikanhakijoita heille soveltuviin tehtäviin. Raportti esittelee hankkeen käytännön toteutuksen, tulokset sekä niitä suosituksia, joita toteutetun kartoituksen perusteella voidaan esittää mahdollisiksi koulutustarpeiksi tai toimenpiteiksi tämän otannan pohjalta.

Kartoituksessa haastateltiin 1004 turvapaikanhakijaa Uudellamaalla sijaitsevilla vastaanottokeskuksissa. Suurimmat määrät kartoituksessa mukana olleista henkilöistä tulevat niistä maista, joista myös Maahanmuuttoviraston mukaan on eniten Suomeen tulijoita, eli Irakista ja Afganistanista. Näin ollen kartoituksen tuloksia voi pitää valtakunnallisesti kattavina niiden kansallisuuksien kohdalla, joiden edustavuus otannassa on suuri.

Kartoituksessa selvitettiin turvapaikanhakijoista seuraavat tiedot:

- a. sukupuoli, ikä, kotimaa ja maassaoloaika,
- b. äidinkieli, hakijan muu kielitaito ja erityisesti englannin kielen taito,
- c. koulutustausta,
- d. luku- ja kirjoitustaito omalla äidinkielellä ja koulukielellä, suomen kielen tekninen luku- ja kirjoitustaito ja
- e. työhistoria ja mahdollinen yrittäjätausta.

Näitä tietoja voidaan käyttää pohjana suunniteltaessa mahdollisesti uusia koulutusmalleja ja -polkuja, jotka nopeuttaisivat työhön pääsyä ja antaisivat niitä taitoja, joita työelämä Suomessa vaatii, kotoutumista unohtamatta. Suosituksissa vertailuna käytetään nykyistä mallia sekä ehdotetaan uusia tapoja toteuttaa turvapaikansaaneille suunnattua koulutusta tehokkaasti.

Tämän raportin ovat työryhmän puolesta laatineet Tanja Sandberg ja Elina Stordell. Työryhmän jäseninä toimivat Kristel Kivisik, Jutta Kosola, Virva Muotka ja Eveliina Sirkeinen.

2. Kotoutumiskoulutuksen ja luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen toteuttaminen tällä hetkellä

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus perustuu Opetushallituksen 1.2.2012 päivättyyn Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

On olemassa kahdenlaista kotoutumiskoulutusta. Molemmat sisältävät suomen tai ruotsin kielen opetusta, ja toinen lisäksi luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Tässä raportissa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sisältävää koulutusta kutsutaan luku- ja kirjoitustaidon koulutukseksi ja toista kotoutumiskoulutukseksi.

Kotoutumiskoulutuksen keskeiset opintokokonaisuudet ovat suomen tai ruotsin kieli ja viestintätaidot, työelämä- ja yhteiskuntataidot sekä ohjaus, jota järjestetään säännöllisesti koulutuksen alusta lähtien. Kaikkiin koulutuspolkuihin kuuluu työssäoppimisjakso, jonka suosituspituus on vähintään kuusi viikkoa yhdessä tai kahdessa jaksossa. Työssäoppimisjakson pituus voi olla myös yksilöllinen riippuen opiskelijan tarpeista. Opiskelijan koulutuskokonaisuuteen voi kuulua myös valinnaisia opintoja sekä koulutus- ja työkokeiluja, jotka tukevat opiskelijan henkilökohtaista työllistymis- ja kotoutumissuunnitelmaa.

Kotoutumiskoulutuksessa on tarjolla kolme erilaista polkua: hitaasti etenevien oppijoiden polku, normaalisti etenevien oppijoiden polku ja nopeasti etenevien oppijoiden polku. Pääkaupunkiseudulla tarjolla on säännöllisesti kaikkia polkuja, mutta muualla maassa tilanne vaihtelee. Kaikki polut koostuvat moduuleista, joiden määrä vaihtelee eri puolilla maata kolmesta viiteen moduuliin. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kaikki polut sisältävät neljä moduulia. Koulutuksen laajuus on 48–54 opintoviikkoa (1–1,5 vuotta) riippuen koulutuspolusta. Yksi opintoviikko vastaa opiskelijan noin 35 tunnin työpanosta. Käytännössä pääkaupunkiseudulla hitaasti etenevien oppijoiden polku on ollut 270 päivää (13,5 kuukautta) ja normaalisti ja nopeasti etenevien polku 240 päivää (12 kuukautta). Koulutuksen laajuus on yksilöllinen riippuen opiskelijan lähtötasosta, opiskeluvalmiuksista, opinnoissa menestymisestä ja tavoitteista. Koulutusta ei aina aloiteta alusta, vaan lähtötaso vaihtelee opiskelijan kielitaidon mukaan, ja joskus koulutuksen moduuleja voidaan kerrata, mikäli opiskelija ei saavuta koulutuksen tavoitteita.

Pääkaupunkiseudulla on järjestetty vuodesta 2015 myös uusia ammatillisia kotoutumiskoulutuksia, joissa ammatilliset opinnot aloitetaan jo kotoutumiskoulutuksen aikana. Ammatillisen kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on kotoutumiskoulutuksen muiden sisältöjen oppimisen lisäksi muun muassa myös oman alan ammattisanaston kartuttaminen ja tutkinnon osien suorittaminen jo kotoutumiskoulutuksen aikana. Tällaisia koulutuksia on ollut rakennus-, hoiva-, hotelli, ravintola- ja catering- sekä kuljetusalalla.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen keskeiset opintokokonaisuudet ovat suomen tai ruotsin kieli ja viestintätaidot sekä luku- ja kirjoitustaito. Koulutus koostuu moduuleista, joiden määrä ja pituudet vaihtelevat eri puolilla maata. Koulutuksen kesto on keskimäärin 160–200 päivää. Koulutuksen laajuus vaihtelee myös suuresti yksilöllisten tarpeiden mukaan yhdestä moduulista neljään. Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen jälkeen opiskelijat jatkavat tavallisella kotoutumiskoulutuspolulla,

useimmiten hitaasti etenevien oppijoiden polulla, monet heistä lukukoulutuksen käyneille tarkoitetulla hitaalla polulla.

Tällä hetkellä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen osalta valmistellaan muutosta, jonka mukaan koulutus siirtyy vuoden 2018 alusta osaksi aikuisten perusopetusta ja niin ollen uuden hallinnon alan, opetus- ja kulttuuriministeriön, alaisuuteen.

Ennen koulutusta maahanmuuttaja osallistuu lähtötason arviointiin, joka on osa työvoimahallinnon tekemää alkukartoitusta. Valtaosa lähtötason arviointiin tulevista henkilöistä on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistossa, jossa heille laaditaan kotoutumissuunnitelma. Suunnitelma sisältää tyypillisesti mm. suomen tai ruotsin kielen opintoja. Lähtötason arvioinnin toteutus vaihtelee eri puolilla maata. Toteuttajat valitaan ELY-keskusten kilpailutusten kautta muutaman vuoden välein. Suurin lähtötason arviointia toteuttava organisaatio on Testipiste, aikuisten maahanmuuttajien kielitaidon arviointikeskus, joka on toiminut Uudellamaalla vuodesta 2010. Testipisteen kehittämä lähtötasonarviointimalli on käytössä myös useissa muissa vastaavaa työtä tekevissä organisaatioissa eri puolilla maata.

Kotoutumiskoulutuksessa tavoitteena on saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen taitotaso B1.1, joka on Suomessa myös kansalaisuuden saamiseen vaadittu taitotaso. Tavoitetason saavuttaneella on toimiva peruskielitaito, jonka katsotaan riittävän muun muassa kielituetuihin ammatillisiin opintoihin sekä suorittaviin työtehtäviin. Taitoa arvioidaan neljässä osa-alueessa: puhuminen, puheen ymmärtäminen, kirjoittaminen, tekstin ymmärtäminen. Vuoden 2015 tammikuusta lokakuuhun valtakunnallisesti Koulutusportissa¹ käsitellyistä, työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen loppuun suorittaneista 4833 opiskelijasta 3680:n (76 %) kielitaidon taso jäi alle tavoitetason B1.1. Käytännössä hyvin usein esimerkiksi hitaasti etenevien oppijoiden polulla opiskelevien yleinen taitotaso ei yllä tavoitetasolle, vaikka se joissakin yksittäisissä osa-alueissa kuten puheen ymmärtämisessä voidaan saavuttaa.

Kotoutumiskoulutusta järjestetään sekä työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena että omaehtoisena koulutuksena. Koulutuksen järjestäjiä ovat olleet yksityiset ja julkiset koulutusorganisaatiot. ELY-keskukset kilpailuttavat koulutukset tavallisesti 2—3 vuoden välein (toisinaan jopa moduuleittain), mistä johtuen koulutuksen järjestäjät vaihtuvat usein. Kirjava järjestäjäkenttä ja vaihtelevat koulutusten toteutukset heikentävät koulutuksen vaikuttavuutta ja asettavat maahanmuuttajat maan eri osissa eriarvoiseen asemaan.

---

¹ Tiedot on saatu työvoimahallinnon Koulutusportti-järjestelmästä. Koulutusportti on tietojärjestelmä, jonka avulla TE-toimistoon työnhakijaksi tulevat maahanmuuttajat voidaan ohjata kielitaidon tai ammatillisen osaamisen kartoitukseen ja kotoutumista edistävään koulutukseen.

3. Kartoituksen toteutus

Kartoittamiseen käytettiin soveltuvin osin Testipisteen kotoutumiskoulutukseen ohjaamiseksi kehittämää lähtötason arvioinnin mallia sekä Axxell Monikulttuurisuuskeskuksessa kehitettyä kuviin perustuvaa ammatillisen osaamisen tunnistamisen mallia. Testipiste on valtakunnallisesti kokenein lähtötason arvioija ja kotoutumiskoulutukseen ohjaaja. Se on ohjannut lähinnä pääkaupunkiseudun aikuisia työttömiä maahanmuuttajia kotoutumiskoulutukseen vuodesta 2010, ja asiakkaita on ollut lähes 18 000.

Testipisteen testausmalli ja testit on todettu luotettaviksi useissa tilastollisissa analyyseissa. Lisäksi on tutkittu lähtötason arvioinnissa käytettyjen testien yhteyksiä kotoutumiskoulutuksen päättövaiheessa saavutettuun suomen kielen osaamiseen. Tavoitteiden saavuttamista koulutuksen päättyessä ennustavat eniten opiskeltujen kielten määrä sekä koulutustausta. Koulutustausta vaikuttaa etenkin kirjallisten taitojen kehittymiseen. Lisäksi Testipisteen lähtötason arvioinnissa käyttämät opiskelunvalmiuksien testit (mm. tekninen lukeminen ja kirjoittaminen) ja päättöarvioinnissa annettu suomen kielen taitotasoarvio ovat kytköksissä toisiinsa.²

Kartoitus sisälsi taustatietolomakkeen täytön, yhden tai useamman lyhyen kirjoitusnäytteen kirjoittamisen, teknisen lukemisen ja kirjoittamisen testit suomen kielellä sekä lyhyen haastattelun, jossa selvitettiin työhistoria. Yhden henkilön kartoitukseen kului aikaa noin 15–30 minuuttia.

Kartoitus toteutettiin 13:ssa Uudellamaalla sijaitsevassa vastaanottokeskuksessa, joissa käytiin yhteensä 17 kertaa. Kartoituskäynnit toteutettiin seuraavassa aikataulussa:

21.12.2015	Vantaa Auramo
21.1.2016	Helsinki Metsälä/avoin puoli
26.1.2016	Helsinki Metsälä/Koskela hätämajoitus
27.1.2016	Nurmijärvi Röykkä
28.1.2016	Helsinki Sturenkatu
29.1.2016	Helsinki Sturenkatu
2.2.2016	Helsinki Pitäjänmäki/Kutomotie
3.2.2016	Helsinki Ruskeasuo
4.2.2016	Helsinki Vuoranta
9.2.2016	Helsinki Pitäjänmäki/Kutomotie
10.2.2016	Espoo Otaniemen pelastusopisto
11.2.2016	Kirkkonummi Aavaranta
11.2.2016	Kirkkonummi Evitskog

---

² Testipiste ja Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto 2016.

25.2.2016	Kirkkonummi Aavaranta
26.2.2016	Vantaa Auramo
2.3.2016	Vihti Hopeaniemi
2.3.2016	Vihti Riuttaranta

Ennen varsinaista osaamiskartoitusten aloittamista osaamiskartoitusmallia pilotoitiin (21.12.2015 Vantaa Auramo) ja siihen tehtiin tarvittavat muutokset. Muutokset sekä toteutuksessa että sisällöissä olivat niin suuria, että vain osa pilotointikerran tuloksista sisällytettiin hankkeen lopputuloksiin.

Käynti vastaanottokeskuksessa sovittiin ennakkoon ja vastaanottokeskukseen lähetettiin eri kielille käännetty tiedotteet kartoituksen tarkoituksesta ja sisällöstä. Kartoitukseen osallistuneille turvapaikanhakijoille selitettiin vielä suullisesti paikan päällä tulkkien avulla kartoituksen tavoite ja annettiin henkilökohtainen haastattelu-aika. Pääsääntöisesti kaikki paikalla olleet olivat halukkaita osallistumaan kartoitukseen, ja vastaanotto oli myönteinen. Osallistujien määrä vaihteli vastaanottokeskuksen asukkaiden määrän mukaan. Kaikki halukkaat pääsivät mukaan kartoitukseen joko ensimmäisellä tai toisella käyntikerralla.

Yhteen kartoitukseen osallistui 3—9 Testipisteen haastattelijaa, jotka olivat kokeneita kielitaidon arvioijia, kotoutumiskoulutuksen suomen kielen opettajia, luku- ja kirjoitustaidon opettajia tai kotoutumiskoulutuksen työelämäopettajia. Apuna oli 1—4 tulkkia joko paikan päällä tai puhelimitse. Arvioinnin reliabiliteetin eli luotettavuuden varmistamiseksi toistettavuuden näkökulmasta kaikki mukana olleet kartoittajat osallistuivat ennen kartoitusta yhteen tai useampaan perehdytykseen, jossa heille kerrottiin mm. kartoituksen toteutuksesta ja käytänteistä, vaitiolovelvollisuudesta sekä Testipisteen arviointikriteereistä. Uudet kartoittajat seurasivat paikan päällä haastattelun kulkua ennen kartoittamisen aloittamista. Näin varmistettiin kartoitusten tulosten tasalaatuisuus.

Yhdessä vastaanottokeskuksessa kartoitukseen osallistui kokeiluluontoisesti myös keskuksen työntekijä. Vastaanottokeskuksen työntekijä pystyi lyhyen perehdytyksen ja muutaman haastattelun seuraamisen jälkeen avustamaan turvapaikanhakijaa kartoituslomakkeen täyttämässä. Sen sijaan luku- ja kirjoitustaidon arviointi osoittautui haastavaksi henkilölle, jolla ei ole siitä kokemusta. Jatkossa onkin olennaista perehdyttää kartoitusta tekevät henkilöt huolellisesti käytettäviin testeihin ja suoritusten arviointikriteereihin. Keskuksen työntekijä toi esiin myös resurssipulan: ainakin tässä kokeilussa vastaanottokeskuksen henkilökunnan oli vaikea irrottaa edes yhtä henkilöä osallistumaan kartoitukseen, joten mikäli tavoitteena on jatkossa siirtää alkuvaiheen osaamisen tunnistaminen keskusten työntekijöiden tehtäväksi, siihen on osoitettava riittävästi henkilökuntaa ja aikaa.

Tarvittaessa käytettiin apuna tulkkausta, mutta eri kielille käännetty lomakkeet sekä haastattelijoiden avuksi käännetty erikieliset keskeisimmät sanat ja fraasit vähensivät tulkkaustarvetta merkittävästi.

Arvioinnin luotettavuuteen kuuluu myös validiteetti: että arviointivälineet mittaavat juuri sitä taitoa, jota halutaan arvioida. Kartoituslomakkeen kysymykset on valittu tämän periaatteen mukaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Turvapaikanhakijoilta kysytään keskeisimmät taustatiedot sekä koulutustarpeen ennakoinnin kannalta välttämättömät tiedot. Esimerkiksi tietoja perheestä tai maahantulon syistä ei kysytä, koska ne ovat tilanteessa tarpeettomia ja niiden käsittely saattaisi aiheuttaa jo sinänsä jännittävässä kartoitustilanteessa ylimääräistä stressiä. Myös käytetyt testit

valittiin tarkoituksenmukaisuuden mukaan. Osallistujilla ei teetetty mitään ylimääräisiä testejä, joiden tuloksia ei olisi voitu hyödyntää kartoituksessa.

Vastaanottokeskusten tarjoamat puitteet kartoituksen järjestämiselle vaihtelivat suuresti. Kartoituksen kanssa vastaanottokeskuksessa saattoi olla menossa muutakin toimintaa. Jokaisesta paikasta löytyi kuitenkin kartoitukseen sopiva huone tai huoneita, joissa henkilökohtainen haastattelu pystyttiin toteuttamaan mahdollisimman rauhallisesti ja luottamuksellisesti. Joissakin tapauksissa vastaanottokeskusten työntekijät, vartijat tai vapaaehtoiset ohjasivat kartoitettavia haastatteluun, joissakin paikoissa kartoittajat itse tai tulkit noutivat heidät. Yleisesti ottaen siirtymät menivät sujuvasti, joskin siihen tarvittiin yksi tai useampi ylimääräinen henkilö.

3.1. Kartoituslomake

Kartoituksen työkaluksi laadittiin Testipisteessä paperinen arviointilomake, joka käännettiin seitsemälle kielelle: arabiaksi, dariksi, persiaksi/farsiksi, kurdi soraniksi, somaliksi, englanniksi ja ranskaksi. Esimerkki lomakkeesta on liitteenä. Tietojen keräämisen lisäksi haluttiin selvittää, pystyvätkö turvapaikanhakijat täyttämään lomakkeen itsenäisesti. Äidinkielenkin lomakkeen täyttäminen osoittautui kuitenkin hakijoille haasteelliseksi. Lomakkeen täyttämisen idea oli osalle jo sinällään vaikea, osalle vastausvaihtoehtojen luokkien tulkitseminen oli vaikeaa, ja pieni osa ei pystynyt lukemaan tekstiä äidinkielellään. Vain 25 prosenttia haastatelluista turvapaikanhakijoista täytti lomakkeen itsenäisesti. 64 prosenttia tarvitsi haastattelijan apua, ja 9 prosentissa haastattelijan täytyi täydentää koko lomake. Mikäli turvapaikanhakijoiden halutaan jatkossa vastaavan saman tyyppiseen kyselyyn, lomakkeen sijasta voisi olla tehokkaampaa käyttää varta vasten laadittua tietokoneohjelmaa, jossa hyödynnettäisiin myös visuaalista ja auditiivista tukea. Silti on todennäköistä, etteivät kaikki pysty vastaamaan kysymyksiin itsenäisesti. Kartoituksen aikana lomakkeen pohjalta laadittiin Webropol-työkalulla sähköinen kyselylomake, jonka käyttöönottoa ei kuitenkaan aiempien havaintojen, teknisten haasteiden eikä tiukan aikataulun vuoksi pidetty tarkoituksenmukaisena.

Lomakkeessa kysytään vastaanottokeskus ja kunta, turvapaikanhakijan henkilökortin asiakasnumero, sukupuoli, ikä, kotimaa, maassaoloaika, äidinkieli ja muu kielitaito. Vastaus valitaan tarjolla olevasta valikosta tai kirjoitetaan avoimeen kenttään.

Äidinkielestä ja koulukielestä hakijalta kysytään tarkemmin, osaako hän lukea ja kirjoittaa niitä. Häntä myös pyydetään kirjoittamaan lyhyesti tällä kielellä/näillä kielillä, mistä hän on kotoisin ja mitä hän haluaisi tehdä Suomessa. Kartoituksen perusteella turvapaikanhakijat vastaavat varsin luotettavasti kysymyksiin oman äidinkielen ja/tai koulukielen kirjoitustaidosta: jos hakija on merkinnyt lomakkeeseen osaavansa lukea ja kirjoittaa, hän on pääsääntöisesti myös pystynyt antamaan kirjoitusnäytteen. Näytteitä kirjoitettiin eniten arabiaksi, ja ne on käyty läpi yhdessä tulkin kanssa ja todettu ymmärrettäviksi. Näin ollen kirjoitusnäytteitä ei tämän kartoituksen perusteella ehkä ole välttämätöntä pyytää jatkossa, vaan pelkkä hakijan oma ilmoitus voisi riittää.

Englannin kielestä kysytään erillisillä kysymyksillä, puhuuko hakija englantia ja kirjoittaako hän sitä. Häntä myös pyydetään kirjoittamaan lyhyesti englanniksi, mistä hän on kotoisin ja mitä hän haluaisi tehdä Suomessa. Kartoituksen perusteella englannin taidon kysyminen pelkästään lomakkeella ei ole riittävän luotettavaa. Moni vastaa lomakkeeseen osatuksi kieleksi englannin, vaikka ei lopulta puhu

eikä kirjoita sitä muutamaa sanaa ja fraasia enempää. Tässä raportissa tällaista kielitaitoa ei ole pidetty englannin osaamisena.

Lomakkeessa kysytään myös, ajatteleeko hakija pystyvänsä opiskelemaan englannin kielellä. Pelkkä rasti lomakkeessa ei anna riittävän luotettavaa tietoa, joten vastausta verrattiin aina haastattelijan arvioon hakijan suullisesta ja kirjallisesta englannin kielen osaamisesta. Tämän jälkeenkin tuloksena on suuntaa antava arvio hakijan kielitaidosta, eikä voida sanoa, että hakija todella kykenisi opiskelemaan englanninkielisessä koulutusohjelmassa esimerkiksi ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Tässä kartoituksessa lomakkeeseen lisättiin myös haastattelijan arvio englannin kielen taidosta.

Lomakkeessa kysytään myös hakijan osaamia muita kieliä. Tässä raportissa näitä kieliä ei kuitenkaan eritellä, koska tiedot perustuvat pelkästään hakijan omaan ilmoitukseen ja koska muilla kuin englannin kielellä ei ole Suomessa tarjolla ammatillista koulutusta tai korkeakoulutusta. Tulokset ovat odotuksenmukaiset: turvapaikanhakijat osaavat usein useitakin koti- tai naapurimaassaan puhuttuja kieliä. Lisäksi on opittu niitä maiden kieliä, joiden kautta matka Suomeen on käynyt, kuten turkkia, kreikkaa ja venäjää. Toisinaan koulussa on opiskeltu eurooppalaisia kieliä kuten ranskaa.

Lomakkeessa kysytään myös, osaako hakija lukea ja kirjoittaa latalalaisilla aakkosilla. Lomakkeessa puhutaan "englantilaisista aakkosista", koska pilotoinnissa vastaajat tulkittivat latalalaiset aakkoset latalinan kielen osaamiseksi. Myöhemminkin haastattelijan oli usein tarkennettava, että kysymyksellä ei tarkoiteta englannin kielen osaamista vaan pelkkien kirjainten hallintaa. Tässäkin tapauksessa hakijan oma ilmoitus ei aina ole luotettava. Toiseen kirjaimistoon (kuten arabialaiseen kirjaimistoon) tottuneen voi olla vaikea arvioida omaa latalalaisten kirjoitusjärjestelmän osaamistaan. Osa hakijoista vastasi lomakkeessa tuntevansa latalalaiset aakkoset mutta ei kuitenkaan pystynyt osoittamaan testeissä minkäänlaista luku- tai kirjoitustaitoa tai esimerkiksi kirjoittamaan omaa nimeään lomakkeeseen latalalaisilla aakkosilla ilman mallia. Toisaalta osa hakijoista pystyi lukemaan ja kirjoittamaan suomenkielistä tekstiä ja suomenkielisiä sanoja auttavasti, vaikka eivät oman ilmoituksensa mukaan hallinneet aakkosia. Jatkossa latalalaisten aakkosten hallintaa ei ole välttämätöntä kysyä lomakkeessa, vaan se voidaan todentaa luotettavammin teknisen lukemisen ja kirjoittamisen testeillä.

Kielitaitoa kartoittavien kysymysten lisäksi turvapaikanhakijalta kysytään koulutustaustasta. Hakijaa pyydetään merkitsemään, kuinka monta vuotta hänellä on peruskouluopintoja. Lisäksi kysytään lukio-, ammattikoulu- ja korkeakouluopinnoista. Ammatti- ja korkeakouluopinnoista pyydetään ilmoittamaan myös ala viranomaisten toivoman luokituksen mukaisesti. Korkeakouluopinnoista pyydetään lisäksi opiskelun kesto, mahdollinen tutkinto ja korkeakoulun nimi.

Kysymys ammatillisista opinnoista oli turvapaikanhakijoille vaikea, vaikka käytettiin omakielistä lomaketta ja tarvittaessa tulkkia. Ammattikoulun tulkittiin tarkoittavan työhistoriaa. Lomaketta korjattiinkin kartoituksen aikana siten, että uudessa versiossa kysytään, miten hakija on oppinut ammattinsa: työssä, ammattikoulussa vai korkeakoulussa.

Turvapaikanhakijoilta kysytään lomakkeessa myös työhistoriaa. Tätäkin seikkaa selvitettiin aluksi lomakkeella, mutta siitä luovuttiin, koska lomake ammatillistoinen oli pitkä ja hidas lukea, hakijoiden oli vaikea ymmärtää ammattialan käsitettä ja lopulta monisivuiseen lomakkeeseen saattoi tulla vain yksi pieni merkintä. Lomakkeen sijaan työhistoriaa kysyttiin hakijalta suoraan kuvien avulla, ja haastattelijalla kirjasi ammatin ja työvuodet ylös. Lisäksi hakijoilta tiedusteltiin, olivatko he toimineet

itsenäisinä yrittäjinä. Jo kyselylomakkeen käänkösvaiheessa huomattiin, että kysymys yrittäjänä toimimisesta on ongelmallinen. Pienimuotoista yritystoimintaa, kuten vaikkapa perheyrittäjänsä toimivaa kauppaa tai omaa pesulaa, ei aina mielletä yritystoiminnaksi, eikä siihen sisälly esimerkiksi samanlaisia byrokraattisia vaateita, prosessien tuntemusta ja riskien ottoa, joita Suomessa yrittäjänä toimiminen sisältää. Useat kertoivat työskennelleensä perheen omistamassa yrityksessä, mikä ei kartoituksen tuloksissa näy.

3.2. Ammatillisen osaamisen tunnistaminen kuvien avulla

Axxell Monikulttuurisuuskeskus on ollut mukana Opetushallituksen rahoittamassa OSAMA-hankkeessa kehittämässä kuviin perustuvaa osaamisen selvittämistä. Vastaanottokeskuksissa toteutettavaan osaamisen kartoitukseen soveltuu erinomaisesti sellainen osaamisen tunnistamisen malli, jossa kielitaitoa ei tarvita ja jossa osaamista sekä aikaisempaa muualla hankittua ammatillista taustaa tunnistetaan kuvien avulla ilman kieltä.

Kartoitusta varten käytiin läpi työ- ja elinkeinoministeriön suositus ammatilliseksi listaukseksi. Pienin muutoksin listaus on osana kartoituksen ammatillisen osaamisen tunnistamisen osiota. Ammatillisen osaamisen tunnistamisen paketissa sisältää ammattikuvia, joista kartoitettava valitsee oman ammattialansa. Ammattialan mukaan siirrytään tarkempaan ammattinimikkeisiin, joista kartoitettava valitsee yhden tai useamman riippuen omasta ammattitaustastaan. Tarpeen mukaan näitä samoja kuvia hyödynnetään myös koulutustaustaa selvitetessä.

Osaamiskartoituksissa selvitetään turvapaikanhakijan aikaisempi työkokemus ammattinimikkeineen ja työvuosineen. Tämä kertoo kuitenkin vain sen, millaisella nimikkeellä henkilö on tehnyt kotimaassaan tai muualla työtä. Henkilöllä voi olla muualla hankittua osaamista, joka ei tässä kartoituksessa tullut ilmi. Hän on voinut oppia esimerkiksi harrastuksissa tai vapaa-ajallaan taitoja, jotka voivat olla olennaisia myös työelämässä. On siis mahdollista, että (ammatillista) osaamista on enemmän tai laajemmin kuin kartoituksessa ilmeni. Huomionarvoista on myös se, että ammattinimike voi olla sama kuin Suomessa, mutta työ itsessään on voinut olla erilaista eikä henkilöllä välttämättä ole kyseiseen ammattinimikkeeseen Suomessa tarvittavaa ammatillista osaamista. Ei myöskään ole itsestään selvää, että henkilö haluaa Suomessa työskennellä samassa ammatissa, jossa hän on kotimaassaan työskennellyt, johtuen esimerkiksi työnkuvan erilaisuudesta tai halukkuudesta suuntautua, kouluttautua tai jatkokouluttautua uudelle alalle. Syyt ammatinvaihtoon saattavat olla myös terveydellisiä.

Kaikkia ammattinimikkeitä ei ollut mahdollista saada kuvalliseen muotoon, ja joskus kartoitettava ei tunnistanut ammattia kuvasta joko työn luonteen eroavaisuuksista tai muista syistä johtuen. Joissakin tapauksissa työnkuva myös poikkesi suomalaisesta siinä määrin, että ammatillisen taustan selvittämiseen tarvittiin tulkin apua. Kartoituksen perusteella kuviin perustuva osaamisen tunnistaminen on kuitenkin toimiva ammatillisen osaamisen kartoittamisen muoto alkuvaiheessa ja erityisesti silloin, kun yhteistä kieltä ei kartoitettavan kanssa ole.

3.3. Teknisen luku- ja kirjoitustaidon arviointi

Taustatietojen ja lomakkeen lisäksi kartoituksessa selvitettiin turvapaikanhakijan latinalaisten aakkosten hallinta ja tekninen luku- ja kirjoitustaito suomen kielellä. Testeinä käytettiin Testipisteen normaalissa lähtötason arvioinnissa käyttämiä testejä, joiden toimivuudesta ja luotettavuudesta Testipisteellä on paljon kokemusta.

Teknisen lukemisen testissä luetaan ääneen 150-sanainen helppo suomenkielinen teksti, joka vaikeutuu hieman loppua kohden. Suorituksen arvioinnissa otetaan huomioon lukemisen nopeus, tarkkuus, kestävyys ja koodausjäljen kuuluminen. Arviointiasteikko on neliportainen. Arvio 0 tarkoittaa, että hakija ei pysty lukemaan tekstiä lainkaan mutta hän saattaa tunnistaa joitakin kirjaimia. Hän tarvitsee siis lukutaitokoulutusta alkeista lähtien. Myös arvio 1 tarkoittaa, että hakija tarvitsee lukutaidon koulutusta ennen kielikoulutuksen aloittamista. Koulutus voi kuitenkin olla lyhyempi kuin arvion 0 saaneella henkilöllä. Arvion 1 saanutta henkilöä voi pitää semilukutaitoisena. Arviot 2 ja 3 tarkoittavat, että hakija ei tarvitse erityistä tukea lukemisessa ja hän voisi mennä nykyisen kaltaiseen kotoutumiskoulutukseen: arviolla 2 hitaasti etenevien oppijoiden polulle ja arviolla 3 normaalisti tai nopeasti etenevien oppijoiden polulle.

Teknisen kirjoittamisen testissä eli sanelussa kirjoitetaan käsin 12 kuultua suomen kielen sanaa. Suorituksen arvioinnissa otetaan huomioon, kuinka monta kertaa sanat on jouduttu toistamaan hakijalle sekä kirjoittamisen nopeus ja tarkkuus. Arviointiasteikko ja sen tulkinta vastaa teknisen lukemisen arviointia. Arviointiasteikko on neliportainen. Arvio 0 tarkoittaa, että hakija ei pysty kirjoittamaan kuin korkeintaan joitakin kirjaimia. Hän tarvitsee siis kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien. Myös arvio 1 tarkoittaa, että hakija tarvitsee kirjoitustaidon taidon koulutusta ennen kielikoulutuksen aloittamista. Koulutus voi kuitenkin olla lyhyempi kuin arvion 0 saaneella henkilöllä. Arvion 1 saanutta henkilöä voi pitää semikirjoitustaitoisena. Arviot 2 ja 3 tarkoittavat, että hakija ei tarvitse erityistä tukea kirjoittamisessa ja hän voisi mennä nykyisen kaltaiseen kotoutumiskoulutukseen: arviolla 2 hitaasti etenevien oppijoiden polulle ja arviolla 3 normaalisti tai nopeasti etenevien oppijoiden polulle.

4. Kartoituksen tulokset

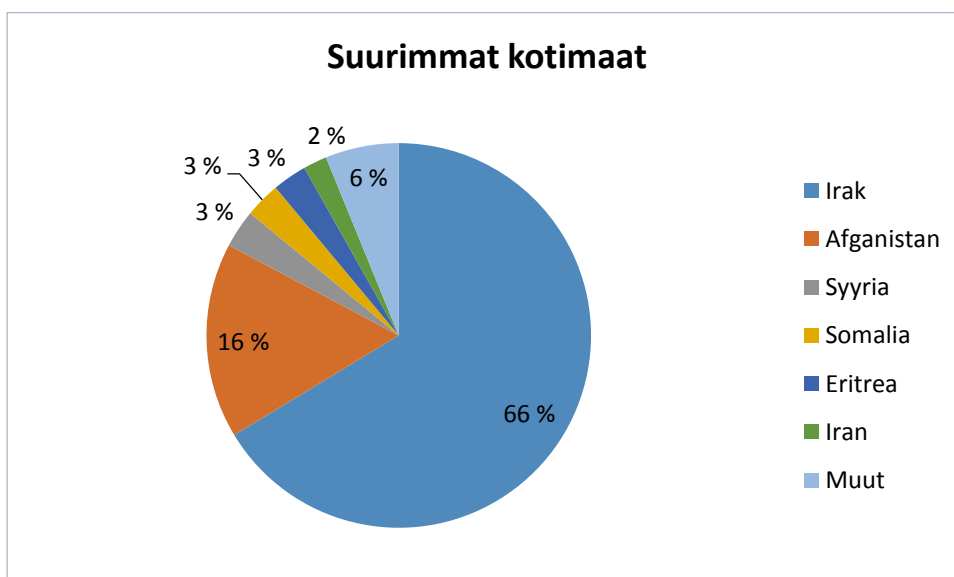
Seuraavassa esitetään yhteenvedot 1004 turvapaikanhakijan kartoituksesta. Useimmat saadut tiedot perustuvat turvapaikanhakijan omaan ilmoitukseen. Tulokset esitellään alla aihepiireittäin ja siltä osin kuin hankkeen tavoitteisiin nähden on tarpeellista.

4.1. Taustatiedot

Alla olevissa taulukoissa esitetään kartoitettujen sukupuolijakauma, kotimaa, äidinkieli ja ikäryhmä. Suurin osa (90 %) kartoitetuista on miehiä, mikä näkyy myöhemmissä taulukoissa esimerkiksi kartoitettujen ammateista. Kartoitettuja on yhteensä 32 maasta. 66 prosenttia kartoitetuista oli Irakista ja 16 prosenttia Afganistanista, mikä vastaa Maahanmuuttoviraston tietoja maahan tulleiden jakaumasta. Suurimmat kieliryhmät ovat arabia ja dari. Arabiankielisiä oli 62 prosenttia ja darinkielisiä 15 prosenttia. Suuri osa (62 %) kartoitetuista on nuoria, 19–29-vuotiaita. Tämä heijastuu esimerkiksi siihen, kuinka monta vuotta henkilö on ehtinyt kartuttaa työkokemustaan.

Vastaanottokeskus	Mies	Nainen	Kaikki yhteensä
Metsälä	19	4	23
Ruskeasuo	24	9	33
Hopeaniemi	76	12	88
Röykkä	49	14	63
Riuttaranta	20	17	37
Aavaranta	185	20	205
Vuoranta	21	21	42
Auramo	36		36
Evitskog	33		33
Koskela	80		80
Otaniemi	59		59
Pitäjänmäki	188		188
Sturenkatu	117		117
Kaikki yhteensä	907 (90 %)	97 (10 %)	1004

Kotimaa	Mies	Nainen	Kaikki yhteensä
Irak	614	52	666 (66 %)
Afganistan	141	24	165 (16 %)
Syyria	26	6	32 (3 %)
Somalia	22	8	30
Eritrea	29		29
Iran	20		20
Jemen	4	4	8
Nepal	6	1	7
Pakistan	6		6
Sudan	4		4
Egypti	3		3
Nigeria	2	1	3
Serbia	3		3
Albania	2		2
Bangladesh	2		2
Guinea	2		2
Kamerun	2		2
Libanon	2		2
Turkki	1		1
Algeria	1		1
Azerbaidzan	1		1
Etiopia	1		1
Ghana	1		1
Kosovo	1		1
Mali	1		1
Marokko	1		1
Namibia	1		1
Norsunluurannikko	1		1
Palestiina ja Irak		1	1
Togo	1		1
Ei tietoa	6		6
Kaikki yhteensä	907 (90 %)	97 (10 %)	1004

Äidinkieli	Määrä
arabia	624 (62 %)
dari	146 (15 %)
kurdi-sorani	72 (7 %)
somali	30
kurdi-kurmanci	20
tigrinja	19
persia-farsi	15
afgaani-pasto	13
turkmeeni	11
nepali	7
ranska	6
saho	5
albania	3
kurdi-badini	3
tigri	3
urdu	3
bengali	2
bosnia	2
igbo	2
turkki	2
uzbekki	2
kurdi-gurani	2
amhara	1
azeri	1
bamara	1
englanti	1
serbia	1
afrikaans	1
benin	1
afar	1
arabian viittomakieli	1
hausa	1
kurdi-haurami	1
Ei tietoa	1
Kaikki yhteensä	1004

Ikäryhmät	Määrä	
16-18	25	2 %
19-24	325	32 %
25-29	305	30 %
30-39	212	21 %
40-49	103	10 %
50-59	21	2 %
Yli 60	5	0 %
Ei tietoa	8	1 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %

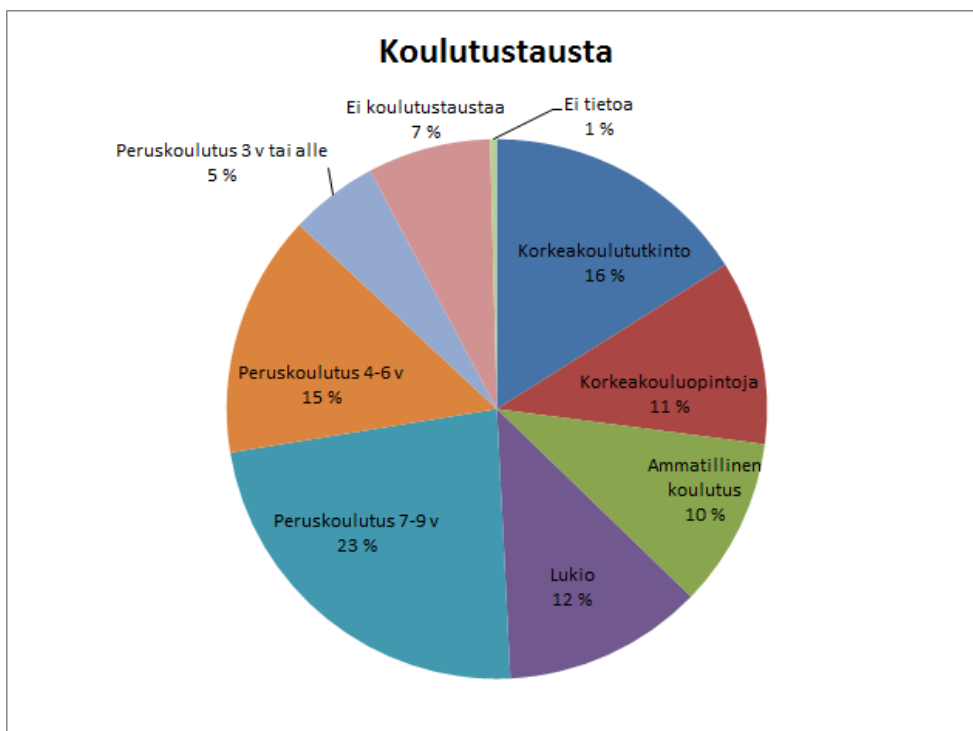

4.2. Koulutustausta

Seuraavassa esitetään kartoitettujen turvapaikanhakijoiden koulutustausta. Joka toisella (49 %) on peruskoulun jälkeisiä opintoja tai peruskoulun jälkeen suoritettu tutkinto. Suomessa he voivat täydentää opintojaan, mutta sen lisäksi he tarvitsevat suomen kielen koulutusta esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa ja mahdollisesti tukea latinalaisen kirjaimiston hallintaan. Osa saattaa työllistyä suoraan suomen kieltä opittuaan. Peruskoulu on korkein suoritettu tutkinto lähes joka neljännellä (23 %). Heikin tarvitsevat suomen kielen opintoja esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa ja mahdollisesti tukea latinalaisen kirjaimiston hallintaan. Sen jälkeen jatkopolkuna on ammatin hankkiminen tai vaihtoehtoisesti työelämään siirtyminen. Joka neljännellä (27 %) perusopinnot ovat puutteelliset. Nuorimpien kohdalla peruskoulun loppuun suorittaminen on mielekäs ratkaisu, osalle sopivampi polku on suomen kielen opiskelu kotoutumiskoulutuksessa ja ammattiin opiskelu. Tässäkin ryhmässä osa tarvitsee lisätukea latinalaisen kirjaimiston hallintaan.

Kutakin ryhmää käsitellään tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Korkeasti koulutettujen tilannetta käsitellään sivulta 21 alkaen.

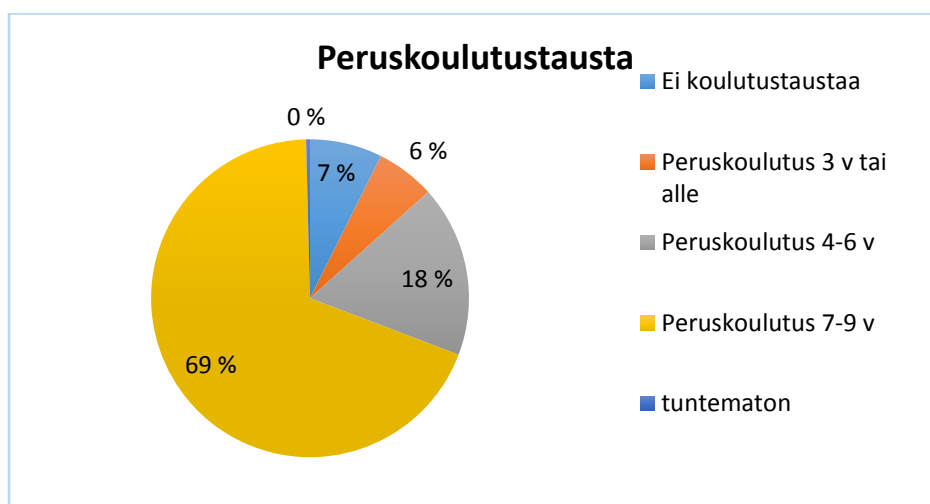
Koulutustausta	Määrä	
Korkeakoulututkinto	161	16 %
Korkeakouluopintoja	111	11 %
Ammatillinen koulutus	102	10 %
Lukio	120	12 %
Peruskoulutus 7-9 v	233	23 %
Peruskoulutus 4-6 v	146	15 %
Peruskoulutus 3 v tai alle	53	5 %
Ei koulutustausta	74	7 %
Ei tietoa	4	0 %
Kaikki yhteensä	1004	

4.2.1. Peruskoulutus

Taulukossa esitetään kartoitettujen peruskoulustausta. Tähän taulukkoon ei ole sisällytetty lukio-opintoja, ammatillisia opintoja tai korkeakouluopintoja. Henkilöllä voi siis olla myös peruskoulun jälkeisiä opintoja. Suurimmalla osalla kartoitetuista on peruskouluopintoja 7–9 vuotta. 7 prosentilla kartoitetuista ei ole koulutustaustaa ollenkaan tai sitä on niin vähän, että kartoitettava ei ole sitä tuonut haastattelussa esiin.

Peruskoulutus	Määrä	
Ei koulutustaustaa	74	7 %
Peruskoulutus 3 v tai alle	60	6 %
Peruskoulutus 4-6 v	175	17 %
Peruskoulutus 7-9 v	691	69 %
Ei tietoa	4	0 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %

Peruskoulu on mielekäs vaihtoehto nuorille ja melko nuorille turvapaikanhakijoille, joilla ei ole koulutustaustaa tai sitä on vain vähäinen määrä. Peruskoulun suorittaminen edellyttää hyvää latinalaisen kirjaimiston hallintaa sekä suomen kielen taitoa. Alle 30-vuotiaista kartoitetuista 31 prosentilla perusopinnot joko puuttuvat kokonaan (7 %) tai ovat keskeneräiset (24 %). Lähes yhtä moni (27 %) tarvitsee myös tukea luku- ja kirjoitustaitoon latinalaisella kirjaimistolla.

Ikäryhmä	Perusopinnot puutteelliset (osuus ikäryhmästä)	Perusopinnot puutteelliset ja heikko tekninen luku/kirjoitustaito (osuus ikäryhmästä)
16-18	40 %	36 %
19-24	32 %	27 %
25-29	30 %	26 %
Kaikki yhteensä	31 %	27 %

Seuraavassa eritellään eri ikäryhmiä suhteessa peruskouluun ja luku- ja kirjoitustaitoon latinalaisilla aakkosilla. Näiden tulosten avulla voidaan ennakoida esimerkiksi nuorten mahdollista yleissivistävän

peruskoulutuksen tarvetta. Yli 30-vuotiaille peruskoulun suorittaminen ei enää ole paras vaihtoehto. Heidän polkunsä on kotoutumiskoulutus ja mahdollisesti sitä ennen tarvittavan mittainen luku- ja kirjoitustaidon koulutus.

Nuorimman ikäryhmän tuloksia voi pitää vain suuntaa antavina, koska kartoitetuissa oli huomattavan vähän näin nuoria turvapaikanhakijoita. Ikäryhmässä 16–18-vuotiaat peruskouluun voitaisiin ohjata puuttuvien tai keskeneräisten opintojen takia 40 prosenttia (10 henkilöä) ikäryhmästä. Lähes kaikki heistä tarvitsevat myös erityyppistä ja erimittaista tukea luku- ja kirjoitustaidon vahvistamiseen. Puolet tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien (arvio 0), puolelle riittää lyhytaikaisempi tuki (arvio 1).³ Yksi henkilö tarvitsee perusopintoja mutta ei erityistä lukemisen ja kirjoittamisen tukea.

Ikäryhmä 16-18					
Koulutustausta	Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan				Kaikki yhteensä
	0	1	2	3	
Ei koulutustausta	1	2			3
Peruskoulutus 6 v tai alle	4	2	1		7
Peruskoulutus 7-9 v	1	7	3	3	14
Ei tietoa	1				1
Kaikki yhteensä	7	11	4	3	25

Ikäryhmässä 19–24-vuotiaat peruskouluun voitaisiin ohjata puuttuvien tai keskeneräisten opintojen takia 32 prosenttia (104 henkilöä) ikäryhmästä. Lähes kaikki heistä tarvitsevat myös erityyppistä ja erimittaista tukea luku- ja kirjoitustaidon vahvistamiseen. Puolet tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien, kolmasosalle riittää lyhytaikaisempi tuki. 16 prosenttia vailla peruskoulun päättötodistusta olevista tarvitsee perusopintoja mutta ei erityistä lukemisen ja kirjoittamisen tukea.

Ikäryhmä 19-24					
Koulutustausta	Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan				Kaikki yhteensä
	0	1	2	3	
Ei koulutustausta	19	9	2		30
Peruskoulutus 6 v tai alle	37	22	14	1	74
Peruskoulutus 7-9 v	29	112	66	14	221
Kaikki yhteensä	85	143	82	15	325

Ikäryhmässä 25–29-vuotiaat peruskouluun voitaisiin ohjata puuttuvien tai keskeneräisten opintojen takia 30 prosenttia (91 henkilöä) ikäryhmästä. Lähes kaikki heistä tarvitsevat myös erityyppistä ja erimittaista tukea luku- ja kirjoitustaidon vahvistamiseen. Kolmasosa tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien, puolelle riittää lyhytaikaisempi tuki. 14 prosenttia vailla peruskoulun päättötodistusta olevista tarvitsee perusopintoja mutta ei erityistä lukemisen ja kirjoittamisen tukea.

³ Teknisen lukemisen ja kirjoittamisen testien arviointikriteerit esitellään sivulla 13.

Ikäryhmä 25-29					
Koulutustausta	Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan				Kaikki yhteensä
	0	1	2	3	
Ei koulutustaustaa	7	4	1	1	13
Peruskoulutus 6 v tai alle	29	38	11		78
Peruskoulutus 7-9 v	22	115	59	16	212
Ei tietoa	1	1			2
Kaikki yhteensä	59	158	71	17	305

4.2.2. Lukio-opinnot

Kartoituksessa lukio-opinnot jaetaan tässä selvityksessä kolmeen ryhmään: lukio-opintoja 1 vuosi, 2 vuotta tai 3 vuotta. Ylivoimaisesti yleisimmät ovat kolmivuotiset lukio-opinnot. Tätä lyhyemmät lukio-opinnot voivat selittyä erilaisen koulutusjärjestelmän lisäksi myös keskeytyneillä opinnoilla. Kaiken kaikkiaan lukio-opintoja on 46 prosentilla kartoitetuista. Tähän taulukkoon ei ole sisällytetty ammatillisia opintoja tai korkeakouluopintoja. Henkilöllä voi siis olla myös lukion jälkeisiä opintoja.

Lukio-opinnot	Määrä	
Lukio 1 v	19	2 %
Lukio 2 v	25	2 %
Lukio 3 v	418	42 %
Ei lukio-opintoja	542	54 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %

4.2.3. Ammatilliset opinnot

14 prosenttia kartoitetusta ilmoittaa opiskelleensa ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen vähäinen määrä voi johtua esimerkiksi siitä, että kartoitettujen lähtömaissa monet konkreettiset, käsillä tehtävät työt opitaan tekemällä eikä ammatillinen koulutus välttämättä ole niin yleinen. Eniten ammatillisia opintoja kartoitettavilla on rakennusalalta sekä teollisuusosalta. Kolmanneksi suurimmaksi ryhmäksi ovat kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö ja IT- ja tietotekniikan ala. Taulukossa esitetään ammatilliset opinnot aloittain.

Ammattialat ammatillisissa opinnoissa	Määrä	Osuus ammatillisia opintoja suorittaneista
Rakennusala	26	19 %
Teollisuusala	17	13 %
Kulttuuri-, viestintä-, taidealat, käsityö	14	10 %
It- ja tietotekniikan ala	13	10 %
Ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala	10	7 %
Kuljetus- ja liikenneala	9	7 %
Turvallisuusala	9	7 %
Hoito-, terveydenhuolto- ja lääkeala	8	6 %
Kaupallinen ala	6	4 %
Hallinto-, toimisto- ja lakiala	4	3 %
Henkilöpalvelut	4	3 %
Opetusala	4	3 %
Liikunta, urheilu	2	1 %
Maatalous, kasvihuoneet, marjat	2	1 %
Sosiaaliala	1	1 %
Muu	7	5 %
Yhteensä ammatillisia opintoja	136	14 % osuus kaikista
Ei ammatillisia opintoja	868	86 % osuus kaikista
Kaikki yhteensä	1004	100 %

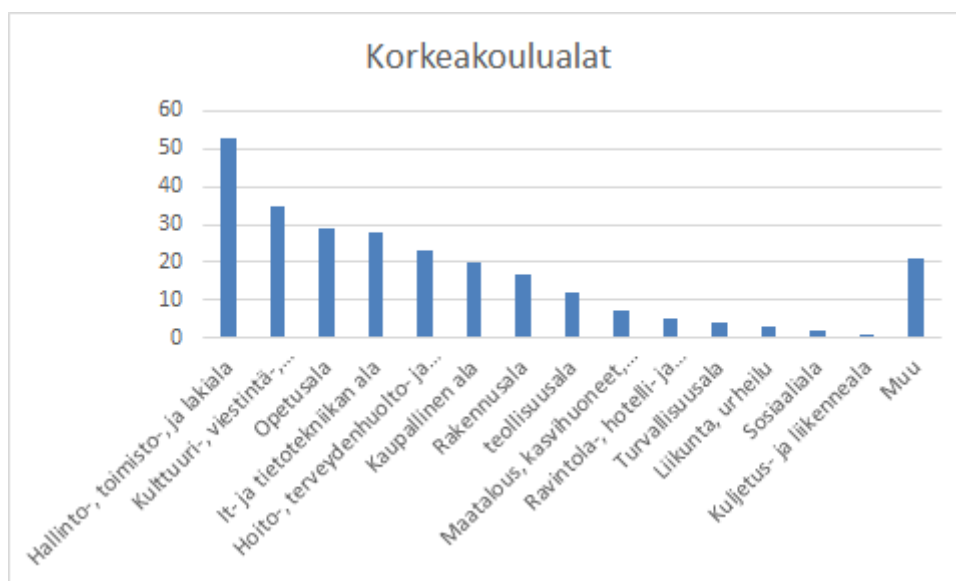
4.2.4. Korkeakoulutus

Yhteensä 27 prosenttia kartoitetuista ilmoittaa opiskelleensa yliopistossa tai korkeakoulussa. 16 prosenttia ilmoittaa suorittaneensa kandidaatin, maisterin tai tohtorin tutkinnon. Alakohtaisen taulukon ja tutkinnon suorittaneiden lukumäärä on kuitenkin ristiriitainen. Tämä voi selittyä eri tekijöillä. Osa kartoitetuista ilmoittaa opiskelleensa yliopistossa, mutta tutkinto on jäänyt kesken. Osa taas on voinut merkitä ammattialan, mutta tutkinnon tasoa pohtiessa tullut siihen tulokseen, ettei tutkinnon taso onkin matalampi. Osa on opiskellut kahta alaa. Lukuja voi siis pitää vain suuntaa antavina.

Suurimmat alat ovat hallinto-, toimisto- ja lakiala, kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö, opetusala ja IT- ja tietotekniikan ala. Tyypillisimmillään tutkinto on kandidaatin tutkinto, jota varten on opiskeltu 4–6 vuotta. Kaksi tohtorin tutkinnon suorittanutta ovat hoito-, terveydenhuolto- ja lääkealalta. Muutamalla kartoitetuista on kaksi kandidaatin tutkintoa. Ammattiala "muu" pitää sisällään muun muassa tekniikan ja teknologian alan, jota ei ammattialoissa erikseen ollut.

Seuraavassa esitetään ammattialat, suoritettut tutkinnot ja opintojen kesto vuosissa.

Ammattialat korkeakoulussa	Määrä	Osuus korkeakoulussa opiskelleista
Hallinto-, toimisto-, ja lakiala	53	19 %
Kulttuuri-, viestintä-, taidealat, käsityö	35	13 %
Opetusala	29	11 %
It- ja tietotekniikan ala	28	10 %
Hoito-, terveydenhuolto- ja lääkeala	23	8 %
Kaupallinen ala	20	7 %
Rakennusala	17	6 %
Teollisuusala	12	4 %
Maatalous, kasvihuoneet, marjat	7	3 %
Ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala	5	2 %
Turvallisuusala	4	1 %
Liikunta, urheilu	3	1 %
Sosiaali-ala	2	1 %
Kuljetus- ja liikenneala	1	0 %
Muu	21	8 %
Ei tietoa alasta	14	6 %
Yhteensä korkeakouluopintoja	272	27 % osuus kaikista
Ei korkeakouluopintoja	732	73 % osuus kaikista
Kaikki yhteensä	1004	100 %

Tutkinnon taso	Määrä	Osuus korkeakoulussa opiskelleista
Kandidaatti	149	55 %
Maisteri	10	4 %
Tohtori	2	1 %
Ei tutkintoa tai ei tietoa tutkinnosta	111	41 %
Kaikki yhteensä	272	100 %

Opiskelun kesto	Määrä	Osuus korkeakoulussa opiskelleista
alle 3 v	95	35 %
3 v	31	11 %
4-6 v	132	49 %
7-9 v	10	4 %
Ei tietoa	4	1 %
Kaikki yhteensä	272	100 %

Vaikka kartoitetuista turvapaikanhakijoista yli neljäsosa ilmoittaa opiskelleensa korkeakoulussa, se ei silti tarkoita, että he kaikki voisivat Suomessa heti jatkaa opintoja korkea-asteella. Jos opinnot ovat jääneet kesken tai hakija haluaa täydentää kandidaatin tutkintonsa maisterin tutkinnoksi, hänellä täytyy joko olla hyvät valmiudet opiskella englanninkielisessä koulutusohjelmassa tai hänen täytyy ensin hallita hyvin suomen tai ruotsin kieli. Myöskään korkea koulutus ja latinalaisen kirjaimiston hallinta eivät aina liity toisiinsa, sillä moni tulee maasta, jossa opiskelukieli on arabia ja jossa englannin kielellä (eikä niin ollen latinalaisella kirjaimistolla) ole yhtä merkittävää asemaa kuin suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja yhteiskunnassa. Monelle korkeasti koulutetulle hakijalle sopivin koulutuspolku onkin kotoutumiskoulutus yhdistettynä tarvittaessa lyhyeen luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisella kirjaimistolla vahvistavaan koulutukseen, minkä jälkeen opintojen täydentäminen voi olla mahdollista.

Seuraavissa taulukoissa esitetään korkeakoulussa opiskelleiden luku- ja kirjoitustaito suomen kielellä sekä oma arvio mahdollisuudesta opiskella englannin kielellä.

Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan	Määrä	Osuus korkeakoulussa opiskelleista
0	9	3 %
1	131	48 %
2	104	38 %
3	28	10 %
Kaikki yhteensä	272	100 %

Tutkinnon taso	Voi opiskella englanniksi (oma ilmoitus)	Osuus korkeakoulussa opiskelleista
Tohtori	2	
Maisteri	8	
Kandidaatti	46	
Korkeakouluopinnot kesken tai ei tietoa tutkinnosta	32	
Kaikki yhteensä	88	32 %

4.3. Työkokemus

Haastattelussa kartoitettavalta kysyttiin työkokemuksesta ja kirjattiin ilmoituksen mukaan yksi tai useampi ammattiala sekä ammattinimike. Vain 10 prosenttia kartoitetuista ilmoittaa, että työkokemusta ei ole ollenkaan tai se on hyvin vähäistä. Monella on kokemusta useammalta kuin yhdeltä ammattialalta, mikä näkyy alla olevan taulukon tuloksissa niin, että yhdellä henkilöllä voi olla kokemusta jopa neljältä eri alalta. Tiedot työkokemuksesta perustuvat kartoitetun omaan ilmoitukseen, sillä vain muutamilla oli mukanaan työtodistuksia.

27 prosenttia kartoitetuista on työskennellyt rakennusalalla. Kuljetus- ja liikennealalla on työskennellyt 21 prosenttia. Muita suuria ammattialoja ovat kaupallinen ala, ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala sekä kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö. Kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö on ammattiryhmänä laajin ja kirjavin. Tällä alalla työskennelleet ovat toimineet esimerkiksi ompelijoina, räätäleinä, vaate- ja sisustussuunnittelijoina, suutareina, puuseppinä, toimittajina, graafisina suunnittelijoina sekä taidealoilla (muusikko, laulaja, taiteilija).

Ammattialat työkokemus	Määrä	Osuus kaikista kartoitetuista
Rakennusala	273	27 %
Kuljetus- ja liikenneala	209	21 %
Kaupallinen ala	133	13 %
Ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala	131	13 %
Kulttuuri-, viestintä-, taidealat, käsityö	106	11 %
Turvallisuusala	70	7 %
Hallinto-, toimisto-, ja lakiala	62	6 %
Maatalous, kasvihuoneet, marjat	57	6 %
Teollisuusala	53	5 %
Henkilöpalvelut	50	5 %
Opetusala	47	5 %
It- ja tietotekniikan ala	32	3 %
Hoito-, terveydenhuolto- ja lääkeala	28	3 %
Liikunta, urheilu	17	2 %
Puhtaanapitoala	15	1 %
Sosiaaliala	5	0 %
Muu	21	2 %
Ei työkokemusta	96	10 %

4.3.1. Työkokemus ja koulutus

Seuraavissa taulukoissa esitetään kaksi suurinta ammattialaa eli rakennus- ja kuljetusalat suhteessa siihen koulutukseen, joka henkilöllä on. Muut ammattialat jäävät niin pieniksi, etteivät otokset ole edustavia.

273 henkilöä ilmoittaa rakennusalan omaksi ammattialakseen. Heistä vain 6 prosentilla on rakennusalan koulutus, 87 prosentilla ei ole ammatillista tai korkea-asteen koulutusta ollenkaan. Kuljetusalan ilmoittaa ammattialakseen 209 henkilöä. Heistä vain 3 prosentilla on alan koulutusta. Alan koulutuksen puuttumisen kohdalla kuljetusalalla työskennelleiden luvut ovat samanlaiset kuin rakennusalalla: 87 prosentilla ei ole ammatillista koulutusta tai korkea-asteen koulutusta lainkaan.

Kuten raportissa edellä ammatilliset opinnot -osiossa todetaan, vain 14 prosenttia kartoitetusta ilmoittaa opiskelleensa ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen vähäinen määrä voi johtua esimerkiksi siitä, että kartoitettujen lähtömaissa monet konkreettiset, käsillä tehtävät työt opitaan tekemällä eikä ammatillinen koulutus välttämättä ole niin yleinen. Eniten ammatillisia opintoja kartoitettavilla on rakennusosalta.

Rakennusosalalla työskennelleiden koulutustausta	Määrä	Osuus rakennusosalalla työskennelleistä
Rakennusala	16	6 %
It- ja tietotekniikan ala	5	2 %
Teollisuusala	4	1 %
Kuljetus- ja liikenneala	2	1 %
Kulttuuri-, viestintä-, taidealat, käsityö	2	1 %
Ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala	2	1 %
Turvallisuusala	2	1 %
Muu	2	1 %
Ei ammatillista/korkea-asteen koulutusta	238	87 %
Kaikki yhteensä	273	100 %

Kuljetus- ja liikennealalla työskennelleiden koulutustausta	Määrä	Osuus kuljetus- ja liikennealalla työskennelleistä
Kuljetus- ja liikenneala	6	3 %
Rakennusala	7	3 %
Teollisuusala	4	2 %
Henkilöpalvelut	2	1 %
Kulttuuri-, viestintä-, taidealat, käsityö	2	1 %
Opetusala	2	1 %
Hallinto-, toimisto-, ja lakiala	1	0 %
Hoito-, terveydenhuolto- ja lääkeala	1	0 %
Maatalous, kasvihuoneet, marjat	1	0 %
Turvallisuusala	1	0 %
Muu	4	2 %
Ei ammatillista/korkea-asteen koulutusta	178	85 %
Kaikki yhteensä	209	100 %

4.3.2. Turvapaikanhakijoiden ammatteja

Kartoitusten tuloksista ilmenee, että hyvin monella turvapaikanhakijalla voi olla kokemusta useammalta kuin yhdeltä ammattialalta. Henkilö on voinut toimia yhtäaikaaisesti monessa eri tehtävässä, myös osa-aikaisesti tai silloin tällöin. Kartoitettujen työkokemusvuodet vaihtelevat kuukausista kymmeneen vuosiin.

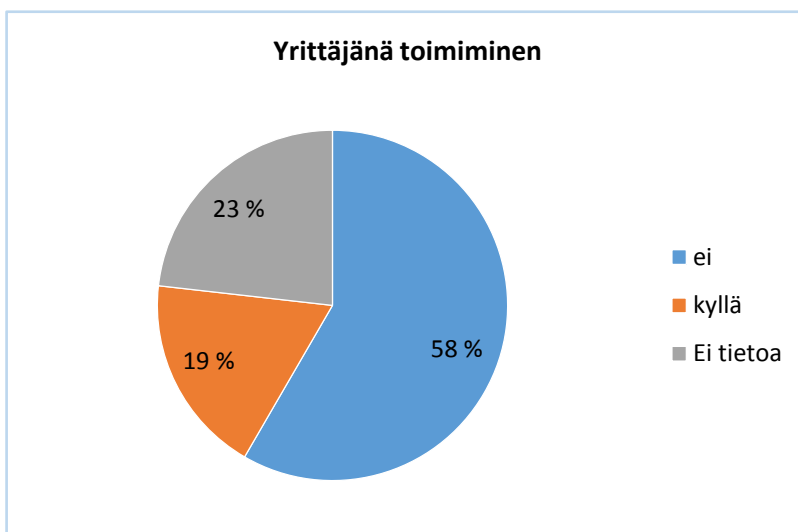
Suurimmat ammattialat ovat rakennusala, kuljetus- ja liikenne, kaupallinen ala, ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusala, kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö sekä turvallisuusala. Rakennusosalalla toimineet henkilöt ovat työskennelleet rakennusmiehinä, maalareina, rakennusapumiehinä ja rakennusinsinööreinä. Kuljetus- ja liikennealalla työskennelleet ovat olleet taksinkuljettajia, bussinkuljettajia, kuorma-autonkuljettajia ja muita autonkuljettajia. Joukossa on myös automaalareita ja mekaanikkoja. Kaupallisella alalla toimineet ovat myyjiä, vaatemyyjiä,

rahanvaihtotyöntekijöitä ja kauppiaita. Ravintola-, hotelli- ja ruuanvalmistusalan ammattinimikkeet ovat pääosin kokki, tarjoilija, leipuri ja keittiöapulainen. Kulttuuri-, viestintä-, taidealat ja käsityö -aloilla toimineet ovat ompelijoita, puuseppiä, toimittajia ja taidealojen edustajia. Turvallisuusalan ammattinimikkeitä ovat muun muassa vartija ja poliisi.

Muita mainittavia ryhmiä ovat maataloustyöntekijät ja maanviljelijät, sähköasentajat, hitsaajat, parturit ja kampaajat sekä jalkapalloilijat ja -valmentajat. Otannassa on myös opettajia, IT-alan asiantuntijoita ja eri alojen insinöörejä. Harvinaisia ammattinimikkeitä ovat esimerkiksi astrologi, hääsuunnittelija, kalligrafi, keramiikkalaatoittaja, satelliittiasentaja, kipsikoristeiden valmistaja ja paimen. Kaikki turvapaikanhakijoiden ammatit esitellään liitteessä.

4.3.3. Yrittäjänä toimiminen

Kartoitettavilta tiedusteltiin, ovatko he toimineet aikaisemmin yrittäjinä. Tässä kartoituksessa yrittäjänä toimiminen tarkoittaa sitä, että henkilöllä on voinut olla jotakin omaa pienimuotoista yritystoimintaa kuten elintarvikeliike, kahvila, torikoju, kopiointipalveluja tai osto- ja myyntitoimintaa. Kartoitetuista 19 prosenttia ilmoittaa toimineensa yrittäjänä, 58 prosenttia vastaa kieltävästi. Loput 23 prosenttia kartoitetuista eivät joko ole toimineet yrittäjinä, eivät ole osanneet vastata kysymykseen tai heiltä ei ole sitä erikseen kysytty, koska kartoituksen alkuvaiheessa yrittäjänä toimiminen kirjattiin vain, jos kartoitettava toi itse sen esiin haastattelun aikana.

4.4. Luku- ja kirjoitustaito äidinkielellä ja koulukielellä

Suurin osa (87 %) kartoitetuista ilmoittaa osaavansa lukea ja kirjoittaa omalla äidinkielellään. Lukutaidottomia omalla äidinkielellään ilmoittaa olevansa 12 prosenttia. Tässä luvussa ovat mukana henkilöt, jotka osaavat kyllä lukea äidinkieltään mutta eivät kirjoita sitä. Turvapaikanhakijoiden omaa ilmoitusta voidaan pitää luotettavana: Kirjoitustaidosta tuli antaa pieni näyte. Arabiankielisiä näytteitä oli eniten, ja niiden läpikäynti tulkin kanssa osoitti kirjoitusnäytteet ymmärrettäviksi.

Luku- ja kirjoitustaito äidinkielellä	Määrä	
Ei	118	12 %
Kyllä	876	87 %
Ei tietoa	10	1 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %

Osa äidinkielellään luku- ja kirjoitustaidottomista on käynyt koulua toisella kielellä ja osaa lukea ja kirjoittaa koulukieltään. Useimmissa tapauksissa sekä äidinkieltä että koulukieltä kirjoitetaan kuitenkin latinalaisen kirjaimiston sijaan toisella kirjaimistolla kuten arabialaisella kirjaimistolla (mm. arabia, dari, persia-farsi, kurdi-sorani, afgaani-pasto, urdu). Osa taas on oppinut auttavan luku- ja kirjoitustaidon latinalaisella kirjaimistolla. Seuraavassa taulukossa eritellään eri tavoin luku- ja kirjoitustaidottomien määriä. Vain 7 prosenttia kartoitetuista ei osaa lukea eikä kirjoittaa millään kielellä. He tarvitsevat todennäköisesti enemmän aikaa latinalaisten aakkosten oppimiseen ja pidempää luku- ja kirjoitustaidon koulutusta.

Luku- ja kirjoitustaidottomuus	Määrä	
Ei lue/kirjoita äidinkieltään	118	12 %
Ei lue/kirjoita koulukieltään	119	12 %
Ei lue/kirjoita äidinkieltään eikä koulukieltään	90	9 %
Ei lue/kirjoita äidinkieltään eikä koulukieltään eikä latinalaisia aakkosia	75	7 %

4.5. Tekninen luku- ja kirjoitustaito suomen kielellä

Kartoituksessa selvitettiin turvapaikanhakijoiden tekninen luku- ja kirjoitustaito suomen kielellä. Tekninen lukutaito ei ole sama asia kuin luetun ymmärtäminen. Luettavaa suomenkielistä tekstiä ja kirjoitettavia suomenkielisiä sanoja ei siis tarvitse ymmärtää. Testipisteellä on kuuden vuoden ja lähes 18 000 asiakkaan kokemus teknisen luku- ja kirjoitustaidon arvioinnista.

Suurin osa (73 %) kartoitetuista tarvitsee eriasteista harjoitusta latinalaisella kirjaimistolla lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa. Enemmistölle riittänee lyhyempi luku- ja kirjoitustaitoa tukeva koulutus (arvio 1). Suoraan kotoutumiskoulutukseen voitaisiin luku- ja kirjoitustaidon perusteella ohjata 27 prosenttia: 23 prosenttia nykyiselle hitaasti etenevien oppijoiden polulle ja 4 prosenttia normaalisti etenevien oppijoiden polulle.

Tekninen luku/kirjoitustaito heikkomman arvion mukaan	Määrä	
0	232	23 %
1	501	50 %
2	227	23 %
3	44	4 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %

Arvio	Tekninen lukeminen		Tekninen kirjoittaminen	
0	217	22 %	186	19 %
1	444	44 %	434	43 %
2	246	25 %	297	30 %
3	93	9 %	82	8 %
Ei tietoa	4	0 %	5	0 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %	1004	100 %

Joka viides ei pysty lukemaan suomenkielistä tekstiä tai nimeää korkeintaan joitakin kirjaimia (arvio 0). He tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien. Liki puolet pystyy lukemaan tekstiä suomeksi, mutta koska lukeminen on hidasta ja/tai epätarkkaa, se ei riitä suomen kielen opiskeluun ilman taitojen vahvistamista (arvio 1). Hekin tarvitsevat erimittaista ja erityyppistä harjoitusta latinalaisen kirjaimiston hallinnassa. Neljäsosa (25 %) kartoitetuista on lukutaidoltaan sellaisia, että he mahdollisesti ohjautuisivat nykyisessä kotoutumiskoulutuksessa hitaasti etenevien oppijoiden koulutukseen (arvio 2). Vastaavasti 9 prosenttia voitaisiin mahdollisesti ohjata normaalisti tai jopa nopeasti etenevien oppijoiden kotoutumiskoulutukseen (arvio 3). – Teknisen kirjoittamisen tulokset ovat hyvin samanlaiset.

Luvut ovat monestakin syystä vain suuntaa antavia. Kartoitushetkellä turvapaikanhakijat ovat olleet maassa alle 6 kuukautta, kolmasosa alle 3 kuukautta. Etenkin arvion 1 saaneiden henkilöiden tulos voi olla erilainen, kun maassaoloaika tulee lisää ja hakija tottuu kuulemaan ja näkemään suomen kieltä. Turvapaikanhakija saattaa myös osallistua suomen kielen tai luku- ja kirjoitustaidon opetukseen vastaanottokeskuksessa. Kun TE-toimisto aikanaan ohjaa oleskeluluvan saaneet henkilöt kotoutumiskoulutusta edeltävään lähtötason arviointiin, voidaan siinä tarkentaa tarvittavaa koulutusta. Koulutussuositukseen vaikuttavat testisuorituksen lisäksi mm. koulutustausta ja muista opiskelunvalmiuksien testeistä suoriutuminen. Tässä kartoituksessa arviointia ei ollut mahdollista toteuttaa samalla tarkkuudella kuin Testipisteen normaalissa lähtötason arvioinnissa kotoutumiskoulutukseen ohjattaessa.

Tämän selvityksen perusteella näyttää siltä, että tulevaisuudessa aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutusta tarvitaan huomattavasti enemmän kuin sitä on tähän asti ollut tarjolla työvoimapolitiisessa koulutuksessa. Kaikkien hankittavien koulutusten ei kuitenkaan tarvitse olla yhtä pitkiä, koska kartoitustulosten perusteella on todennäköistä, että monelle turvapaikanhakijalle riittää lyhyempi luku- ja kirjoitustaidon koulutus kuten nykyisin pääkaupunkiseudulla tarjottava ns. lukusemi-kurssi, joilla vahvistetaan auttavaa luku- ja kirjoitustaitoa sujuvammaksi. Koulutusta voitaisiin myös integroida uusilla tavoilla esimerkiksi ammatilliseen kotoutumiskoulutukseen.

4.5.1. Tekninen luku- ja kirjoitustaito ja ikä

Tekninen luku- ja kirjoitustaito ei kartoituksen perusteella liity kovin selvästi ikään. Eri ikäryhmissä heikosti lukevien ja/tai kirjoittavien (arvio 0 tai 1) osuus ikäryhmästä on lähes sama. Alkeista lähtevää luku- ja kirjoitustaidon koulutusta (arvio 0) tarvitaan kuitenkin eniten (28 %) nuorimmassa ikäryhmässä ja vähiten 25–29-vuotiaiden ryhmässä (19 %).

Ikäryhmä	Tekninen luku/kirjoitustaito heikkomman arvon mukaan				Kaikki yhteensä	Heikosti lukevien/kirjoittavien osuus ikäryhmästä
	0	1	2	3		
16-18	7	11	4	3	25	72 %
19-24	85	143	82	15	325	70 %
25-29	59	158	71	17	305	71 %
30-	78	185	69	9	341	77 %
Ei tietoa	3	4	1		8	
Kaikki yhteensä	232	501	227	44	1004	73 %

Ikäryhmä	Luku- ja kirjoitustaidon koulutus alkeista	Lyhyempi luku- ja kirjoitustaidon koulutus	Kotoutumiskoulutus	Kaikki yhteensä
16-18	28 %	44 %	28 %	100 %
19-24	26 %	44 %	30 %	100 %
25-29	19 %	52 %	29 %	100 %
30-	23 %	54 %	23 %	100 %

Seuraavassa tarkastellaan vielä erikseen alle 30-vuotiaiden turvapaikanhakijoiden teknistä lukutaitoa ja teknistä kirjoitustaitoa.

Tekninen lukeminen	16-18		19-24		25-29		Kaikki yhteensä	
0	6	24 %	80	25 %	57	19 %	143	22 %
1	8	32 %	127	39 %	137	45 %	272	42 %
2	7	28 %	84	26 %	79	26 %	170	26 %
3	3	12 %	34	10 %	32	10 %	69	11 %
Ei tietoa	1	4 %	0	0	0	0 %	1	0 %
Kaikki yhteensä	25	100 %	325	100 %	305	100 %	655	100 %

Tekninen kirjoittaminen	16-18		19-24		25-29		Kaikki yhteensä	
0	6	24 %	71	22 %	51	17 %	128	20 %
1	8	32 %	128	39 %	128	42 %	264	40 %
2	7	28 %	94	29 %	101	33 %	202	31 %
3	3	12 %	31	10 %	25	8 %	59	9 %
Ei tietoa	1	4 %	1	0 %	0	0 %	2	0 %
Kaikki yhteensä	25	100 %	325	100 %	305	100 %	655	100 %

4.5.2. Tekninen luku- ja kirjoitustaito ja koulutus

Teknistä luku- ja kirjoitustaitoa peilattiin myös peruskouluopintoihin. Puuttuvat tai puutteelliset opinnot näyttävät olevan jossain määrin yhteydessä heikkoon luku- ja kirjoitustaitoon latinalaisella kirjaimistolla. Pisimpään peruskoulua käynneissä heikosti lukevia ja/tai kirjoittavia on vähiten. Ryhmässä on myös suhteellisesti selvästi vähiten niitä, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien (arvio 0).

Peruskoulutus	Tekninen luku/kirjoitustaito heikkomman arvion mukaan				Kaikki yhteensä	Heikosti lukevien/kirjoittavien osuus ryhmästä
	0	1	2	3		
Ei koulutustaustaa	48	22	3	1	74	95 %
Peruskoulutus 3 v tai alle	28	20	11	1	60	80 %
Peruskoulutus 4-6 v	67	83	25		175	86 %
Peruskoulutus 7-9 v	87	375	187	42	691	67 %
Ei tietoa	2	1	1		4	
Kaikki yhteensä	232	501	227	44	1004	73 %

Sivulla 19 eriteltiin tarkemmin alle 30-vuotiaiden teknistä luku- ja kirjoitustaitoa suhteessa peruskoulutustaustaan, koska heille peruskoulutus tarvittaessa yhdistettynä luku- ja kirjoitustaidon opetukseen voi olla sopivin vaihtoehto.

Vanhemmille, heikosti lukeville turvapaikanhakijoille paras suositus on nykyiseen tapaan luku- ja kirjoitustaidon koulutus ja sen jälkeen kotoutumiskoulutus tai ammatillinen kotoutumiskoulutus, mikäli henkilöllä ei ole riittävää ammatillista osaamista.

Toisaalta kartoitus osoittaa myös, ettei luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen tarve johdu yksin puutteellisesta peruskoulutuksesta. Alla olevassa taulukossa kuvataan korkeakouluissa opiskelleiden turvapaikanhakijoiden teknistä luku- ja kirjoitustaitoa. Korkeakoulutettujenkin keskuudessa yleisin tulos (46 %) on, että henkilö tarvitsee vielä jonkinasteista luku- ja kirjoitustaidon koulutusta (arvio 1). Koulutuksen ei kuitenkaan tarvitse lähteä alkeista eikä olla yhtä pitkä kuin esimerkiksi vailla peruskoulutusta olevilla henkilöillä. Toisaalta pitkälle koulutetuissa on yhtä paljon henkilöitä, jotka voitaisiin mahdollisesti ohjata tavalliseen kotoutumiskoulutukseen joko hitaasti etenevien oppijoiden polulle (36 %) tai normaalisti tai nopeasti etenevien oppijoiden polulle (10 %).

Tekninen luku/kirjoitustaito heikkomman arvion mukaan	Korkeakoulussa opiskelleet	
0	9	3 %
1	126	46 %
2	98	36 %
3	27	10 %
Ei tietoa	12	4 %
Kaikki yhteensä	272	100 %

Tuloksista selvitettiin myös luku- ja kirjoitustaidon suhdetta yleisimpiin turvapaikanhakijoiden ammatteihin, jotka ovat rakennusosalta sekä kuljetus- ja liikennealalta. Tietoa voidaan hyödyntää suunniteltaessa tulevia ammatillisesti suuntautuneita kotoutumiskoulutuksia. Rakennusosalalla työskennelleistä lähes joka kolmas (29 %) tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta alkeista lähtien. Lisäksi puolet (52 %) tarvitsee ainakin jonkin verran luku- ja kirjoitustaidon vahvistusta. Vain 19 prosenttia pystyisi aloittamaan suoraan nykyisen kaltaisessa kotoutumiskoulutuksessa hitaasti etenevien oppijoiden koulutuspolulla. Kuljetus- ja liikennealalla työskennelleiden tulokset ovat hyvin samansuuntaiset, kuten alla olevista taulukoista käy ilmi.

Rakennusalan työkokemusta	Määrä	
Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan		
0	78	29 %
1	143	52 %
2	48	18 %
3	4	1 %
Kaikki yhteensä	273	100 %
Kuljetusalan työkokemusta	Määrä	
Tekninen luku/kirjoitustaito heikomman arvion mukaan		
0	57	27 %
1	128	61 %
2	20	10 %
3	4	2 %
Kaikki yhteensä	209	100 %

Kaikki kyseisillä aloilla työskennelleet eivät mahdollisesti halua jatkaa samalla alalla, mutta ryhmät ovat silti niin suuria, että erilaisia ammatillisesti suuntautuneita kotoutumiskoulutuksia voidaan jatkossa tarjota. Aiemmin tällaisia koulutuksia on ollut rakennus-, hoiva-, hotelli, ravintola- ja catering- sekä kuljetusosalalla. Esimerkiksi Testipisteen oppilaitoksissa Amiedussa, Axxellissa ja Edupolissa kyseiset koulutukset ovat osoittautuneet toimiviksi ja opiskelijoiden kannalta motivoiviksi. Jatkossa koulutuksissa tulee ottaa huomioon tulevien opiskelijoiden luku- ja kirjoitustaidon puutteellisuus, ja pohtia esimerkiksi koulutusten keston lisäämistä, jolloin luku- ja kirjoitustaidon opetus voitaisiin tehokkaasti integroida samaan koulutuskokonaisuuteen. Kirjallisen arvioinnin sijaan tulisi myös nykyistä laajemmin tarjota mahdollisuutta suullisesti tai tekemällä osoitettuihin suorituksiin.

4.6. Englannin kielen osaaminen

Moni kartoitetuista turvapaikanhakijoista osaa englantia, mutta taito on puutteellista ja useimmiten vain suullista. Puolet kartoitetuista turvapaikanhakijoista puhuu jonkin verran englantia. Arvio perustuu sekä hakijan omaan ilmoitukseen että haastattelijan kokemukseen englannin kielen käytöstä kartoitustilanteessa. Kartoitustilanteessa kielitaitoa ei ollut mahdollista arvioida erillisellä, luotettavalla testillä, vaan arvio perustuu lyhyeen haastattelutilanteeseen, jossa selvitettiin turvapaikanhakijan taustaa. Voidaan siis sanoa, että puolet kartoitetuista pystyy antamaan jonkin verran henkilö- ja taustatietoja itsestään englanniksi, joissakin tapauksissa haastattelijan avustamana. Englannin kielen kirjallista taitoa on joka kolmannella. Käytännössä hakija pystyi

kartoitustilanteessa kirjoittamaan muutamia yksinkertaisia lauseita itsestään englanniksi. Teksti oli usein vaikeaselkoista ja virheellistä.

Kartoituksessa kysyttiin myös turvapaikanhakijoiden omaa näkemystä siitä, riittääkö heidän englannin kielen taitonsa englannin kielellä opiskelemiseen. Lisäksi haastattelija arvioi kartoitustilanteessa käytettyä suullista ja kirjallista englannin kielen osaamista. Kartoituksen perusteella 11 prosenttia kartoitetuista pystyy mahdollisesti opiskelemaan englanniksi. Testipiste korostaa kuitenkin, että arvio on suuntaa antava ja perustuu hyvin vähäiseen suulliseen ja kirjalliseen näyttöön kielitaidosta eikä ole tae siitä, että hakija pystyisi opiskelemaan esimerkiksi ammattikorkeakoulun tai yliopiston englanninkielisessä koulutusohjelmassa.

Englannin kieli	Suullinen		Kirjallinen		Voi opiskella englanniksi (oma ilmoitus)	
Ei	498	50 %	664	66 %	864	86 %
Kyllä	500	50 %	333	33 %	113	11 %
Ei tietoa	6	1 %	7	1 %	27	3 %
Kaikki yhteensä	1004	100 %	1004	100 %	1004	100 %

Koska Suomessa ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa on tarjolla englanninkielisiä koulutusohjelmia, turvapaikanhakijoiden kykyä opiskella englanniksi verrattiin hakijoiden koulutustaustaan. Oman arvionsa mukaan englanniksi opiskelemaan pystyvät ovat suurimmaksi osaksi (78 %) korkeakoulussa opiskelleita. Testipiste muistuttaa kuitenkin, ettei kartoitustilanteessa osoitettu englannin kielen taito yhdessä hakijan oman arvion kanssa ole vielä riittävä osoitus korkeakouluopintoihin tarvittavasta englannin kielen taidosta.

	Voi opiskella englanniksi (oma ilmoitus)	Osuus englanniksi opiskelemaan pystyvistä
Tohtori	2	2 %
Maisteri	8	7 %
Kandidaatti	46	41 %
Korkeakouluopinnot kesken tai ei tietoa tutkinnosta	32	28 %
Ammatillinen koulutus	4	4 %
Lukio	15	13 %
Lukio kesken	2	2 %
Peruskoulu	4	4 %
Kaikki yhteensä	113	100 %

Toisesta näkökulmasta katsoen korkeakoulussa opiskelleista joka kolmas arvioi englannin kielen osaamisensa riittävän opiskeluun.

	Voi opiskella englanniksi		Ei voi opiskella englanniksi		Ei tietoa		Kaikki yhteensä	
Opinnot kesken tai ei tietoa tutkinnosta	32		79		0		111	
Kandidaatti	46		99		4		149	
Maisteri	8		2		0		10	
Tohtori	2		0		0		2	
Kaikki yhteensä	88	32 %	180	66 %	4	1 %	272	100 %

Tämän kartoituksen perusteella englanniksi saatettaisiin ohjata opiskelemaan 78 henkilöä, joilla on kandidaatin tutkinto tai joiden korkeakouluopinnot ovat kesken. Testipisteen kuuden vuoden lähtötasonarviointikokemuksen mukaan monet heistä saattaisivat kuitenkin myöhemmin ohjautua kotoutumiskoulutukseen parantamaan suomen kielen taitojaan, koska suomen opintojen määrä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa riittää harvoin suomenkieliseen työpaikkaan työllistymiseen.

5. Neljä erilaista turvapaikanhakijaprofiilia

Kartoitetuista turvapaikanhakijoista valittiin neljä erilaista henkilöesimerkkiä. Koulutustaustan, työkokemuksen ja oppimisprofiilin pohjalta heille on hahmoteltu tarkoituksenmukaiset koulutus- ja ohjauspolut, joita voidaan käyttää apuna ja esimerkkinä suunniteltaessa koulutuspolkuja suuremmillekin ryhmille.

Rahila, 28-vuotias afganistanilainen nainen

Rahila on kotoisin Afganistanista. Hänen äidinkieltensä on dari, ja lisäksi hän puhuu persiaa. Rahila on opiskellut peruskoulussa vain muutamia kuukausia, eikä hän osaa kirjoittaa tai lukea millään kielellä. Rahila on ollut kotona lasten kanssa ja avustanut joskus perheensä omistamassa pienessä elintarvikeliikkeessä.

Ohjauspolku

Alkuun Rahila tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta saadakseen riittävät valmiudet kotoutumiseen. Jo luku- ja kirjoitustaidon koulutuksessa Rahila tarvitsee myös ammatillista ohjausta, jotta hänen uratoiveensa saadaan selvitettyä. Taitojen ja toiveidensa mukaan Rahila voisi siirtyä joko perusopetukseen tai muuhun opiskelu- ja lukutaitoja vahvistavaan koulutukseen. Kun lukutaito- ja muut valmiudet ovat parantuneet, Rahila voi siirtyä omaa alatoivetta tukevaan ammatillisen kotoutumiskoulutukseen, jossa vahvistetaan vielä puutteellisia taitoja ja tutustutaan alan ammatteihin.

Abdulkadir, 25-vuotias somalialainen mies

Abdulkadir on kotoisin Somaliasta. Hänen äidinkieltensä on somali, lisäksi hän puhuu vähän englantia mutta ei kirjoita sitä. Hän on opiskellut neljä vuotta peruskoulussa. Hänellä ei ole ammatillista koulutusta, mutta hän on toiminut linja-autonkuljettajana muutamia vuosia ja apumiehenä pakettiautokuljetuksissa. Hän osaa lukea ja kirjoittaa äidinkieltään. Teknisen luku- ja kirjoitustaidon arvioinnissa todettiin myös, että hän osaa lukea ja kirjoittaa myös suomeksi.

Ohjauspolku

Nykyisenmallisessa kotoutumiskoulutuksessa Abdulkadir ohjattaisiin hitaasti etenevään koulutukseen. Abdulkadirin työkokemuksen huomioiden hänelle sopisi hyvin myös puutteellisia taitoja vahvistava kuljetusalan ammatillinen kotoutumiskoulutus, jossa hän saisi suomen kielen ja muiden kotoutumiseen vaadittavien taitojen lisäksi heti myös tuntumaa alaan ja työhön. Koulutuksen aikana Abdulkadir suorittaisi sekä Suomessa vaadittavat ajoluvat että ammattipätevyydet, ja työssäoppimisjakson jälkeen hän voisi työllistyä kuljetusalan tehtäviin.

Said, 23-vuotias irakilainen mies

Said on kotoisin Irakista. Saidin äidinkieli on arabia, eikä hän osaa muita kieliä. Hän on opiskellut 6 vuotta peruskoulussa ja 3 vuotta rakennusalan ammattikoulussa. Hän osaa lukea ja kirjoittaa arabiaa mutta ei tunne latinalaisia aakkosia hyvin. Hän on työskennellyt opintojen ohella rakennusapumiehenä ja valmistumisen jälkeen maalarina sekä muissa sisäremonttitoissa. Työkokemusta on kertynyt yhteensä noin 8 vuotta. Yrittäjänä hän ei ole toiminut. Teknisen luku- ja kirjoitustaidon arvioinnissa todettiin, että hän osaa auttavasti lukea ja kirjoittaa latinalaisella kirjaimistolla mutta tarvitsee vielä luku- ja kirjoitustaidon harjoitusta.

Ohjauspolku

Alkuun Said tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon koulutusta saadakseen muihin opintoihin ja kotoutumiseen riittävät kirjalliset valmiudet. Luku- ja kirjoitustaidon koulutus voisi olla integroituna ammatillisen kotoutumiskoulutuksen alkuvaiheeseen, mikä nopeuttaisi työhön pääsyä ja kotoutumista, koska odotteluaikaa koulutusten välillä ei olisi. Peruskoulua hänen ei tarvitse suorittaa, koska hän on suorittanut sen kotimaassaan. Ammatillisen kotoutumiskoulutuksen aikana hän saisi tietoa omasta alastaan Suomessa, pääsisi työssäoppimisjaksoille alan yrityksiin ja saisi näin tuntumaa oman alan työhön ja suomalaiseen työelämään. Koulutuksen aikana Saidin osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan sekä oppilaitoksen että työnantajan taholta. Työssäoppimisjaksojen aikana mahdolliset näytöt ja vaadittavat sertifikaatit suoritetaan. Koulutuksen ja sen aikana tapahtuvan ohjauksen avulla Said saisi ne valmiudet, joita työllistyminen alalle edellyttää.

Ahmad, 45-vuotias irakilainen mies

Ahmad on kotoisin Irakista. Ahmadin äidinkieli on arabia. Lisäksi hän puhuu sujuvaa englantia, koska on opiskellut yliopistossa englanniksi. Hänellä on peruskoulun ja lukion lisäksi kandidaatin tutkinto tiedotusopista. Ahmad on työskennellyt toimittajana lehdessä ja radiossa 10 vuotta, tulkkina 15 vuotta ja taksinkuljettajana useita vuosia. Luku- ja kirjoitustaidon arvioinnissa todettiin, että hän lukee ja kirjoittaa sujuvasti latinalaisilla aakkosilla ja pärjäisi nykyisenmallisessa normaalisti tai nopeasti etenevässä kotoutumiskoulutuksessa.

Ohjauspolku

Ahmad on työskennellyt toimittajana, tulkkina ja taksinkuljettajana. Työllistyäkseen hän tarvitsee joka tapauksessa suomen kielen taitoa. Hän tarvitsisi myös mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tietoa ja ohjausta siihen, millaiset työllistymismahdollisuudet ja -näkömät hänellä näille aloille olisi ja millaiset vaatimukset niihin on. Ahmad voisi mahdollisesti opiskella nopeasti etenevässä kotoutumiskoulutuksessa. Toimittajan työhön hän pääsisi tutustumaan joko koulutuksen työssäoppimisjaksoilla tai työelämävalmennuksen avulla. Oletettavasti Ahmadilla on hyvät opiskelutaidot, joten riittävän kielitaidon saavutettuaan hänet voisi ohjata myös esimerkiksi asioimistulkin tutkintoon valmistavaan koulutukseen. Tarpeen mukaan hänen korkeakoulututkintonsa voidaan virallisesti tunnustaa.

6. Turvapaikanhakijoiden omia toiveita

Kartoituslomakkeessa kysytään: *Kirjoita äidinkielelläsi ja/tai koulukielelläsi, mistä sinä olet kotoisin ja mitä sinä haluat tehdä Suomessa.* Kirjoitustehtävän tarkoitus on varmentaa, että kartoitettava todella osaa kirjoittaa äidinkielellään ja/tai koulukielellään. Vastaukset käytiin tulkin kanssa läpi ja niistä poimittiin yleisimmin toistuvat tai muutoin huomionarvoiset seikat.

Useassa vastauksessa keskitytään odotuksenmukaisesti siihen, että Suomessa on rauhallista ja lähtömaassa ei. Yleisimmin vastauksissa ilmaistaan halu saada turvapaikka, elää rauhassa sekä tarjota perheelle ja lapsille parempi tulevaisuus. Lisäksi usein viitataan kotimaan sotaan tai muutoin vaaralliseen tilanteeseen. Osassa vastauksia ilmaistaan halu tehdä jotakin Suomen hyväksi.

Valtaosa vastaajista kertoo omasta työkokemuksestaan. Osa luettelee vain ammattinsa tai ammattialansa; ne, joilla on pitempi työkokemus, voivat kertoa osaamisestaan tarkemmin. Moni mainitsee myös, että haluaisi tehdä samaa työtä Suomessakin. Näissä vastauksissa luetellut yleisimmät ammatit ovat samoja kuin kartoituksessa muutenkin esiin tulleet: kuljettaja, kokki, parturi. Rakennusala ei kuitenkaan nouse toivealaksi, vaikka rakennusalan kokemusta on kartoituksen mukaan erittäin monella. Kaiken kaikkiaan sellaisia ammatteja tai aloja, joilla kartoitettavat haluaisivat työskennellä, nimetään noin 70 erilaista, ja monet mainitaan useaan otteeseen. Vastaajat perustelevat yleensä vastaustaan sillä, että heillä on kyseisestä työstä kokemusta ja osaamista. Kaikki eivät osaa yksilöidä, millaista työtä voisivat tehdä, ja ilmaisevat halunsa tehdä mitä työtä vain. Oman yrityksen perustamista suunnitellaan vain neljässä vastauksessa.

Vastauksissa kerrotaan myös omasta opiskelutaustasta. Varsinkin enemmän koulutetut mainitsevat oppilaitoksen nimen ja suoritettun tutkinnon. Monella heistä on halua jatkaa nimenomaan oman alan opintoja ja saada tällä tavalla pätevyys tehdä oman alan töitä Suomessa. Myös muilla kuin korkeasti koulutetuilla on opiskeluhaluja. Useimmissa vastauksissa opiskeleminen yhdistetään työn saamiseen ja tekemiseen: halutaan opiskella sitä alaa, josta itsellä jo on opiskelu- ja/tai työkokemusta, jotta voitaisiin jatkaa samoissa tehtävissä Suomessa. Jotkut vastaajat haluaisivat opiskella kokonaan uuden ammatin, ja toiveet ovat varsin kunnianhimoisia: haaveena on esimerkiksi opettajan, lääkärin, hammaslääkärin ja insinöörin ammatti. – Melko moni mainitsee myös haluavansa opiskella suomen kieltä.

7. Johtopäätöksiä

Testipisteen vastaanottokeskuksissa tekemä alkuvaiheen osaamiskartoitus antaa melko hyvin osviittaa siihen, millaisia kotoutumispolkuja ja koulutusväyliä turvapaikan saaneille henkilöille on tarpeen alkaa rakentaa. Tulijat tulevat tarvitsemaan tietenkin kielikoulutusta mutta myös perustaitoja kuten luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisilla aakkosilla. Myös ammatillisen osaamisen tasoa täytyy kehittää vastaamaan paremmin suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän vaatimuksia.

Luku- ja kirjoitustaidon vahvistaminen vastaanottokeskuksissa

Suomalaisessa yhteiskunnassa vaaditaan hyviä kirjallisia taitoja. Työelämässä ja opinnoissa menestymisen edellytyksenä on hyvä luku- ja kirjoitustaito. Osaamiskartoitus osoittaa, että monien tulijoiden luku- ja kirjoitustaidoissa latinalaisilla aakkosilla on puutteita suomalaisiin vaatimuksiin verrattuna. Tähän voitaisiin puuttua tehokkaasti jo turvapaikanhakuprosessin aikana. **Vastaanottokeskuksissa voitaisiin järjestää jo turvapaikkapäätöstä odottaville tehokasta luku- ja kirjoitustaidon opetusta latinalaisilla aakkosilla sekä muita opiskeluvalmiuksia vahvistavaa koulutusta.** Tällä säästettäisiin sekä aikaa että myös kotoutumiskoulutuksen kustannuksia, koska parempien opiskeluvalmiuksien myötä henkilö voi oleskeluluvan ja kuntapaikan saatuaan siirtyä nopeammin hänen kotoutumistaan edistävälle koulutus- ja työllistymispolulle.

Aikuisten perusopetus ja luku- ja kirjoitustaidon koulutus

Aikuisten perusopetus on tarkoitettu sellaisille yli 17-vuotiaille henkilöille, jotka eivät ole suorittaneet peruskoulua kotimaassaan. Testipisteen kokemuksen mukaan tällä hetkellä aikuisten perusopetuksen piiriin ohjataan lähinnä alle 25-vuotiaita nuoria, joilla on jo latinalaisten aakkosten luku- ja kirjoitustaito.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus järjestetään tällä hetkellä työvoimakoulutuksena. Vuoden 2018 alusta luku- ja kirjoitustaidon opetus siirtyy osaksi aikuisten perusopetusta. Tämän kartoituksen perusteella noin 2/3 nyt maahan tulleista 17–60-vuotiaista turvapaikanhakijoista tarvitsee jonkinlaista latinalaisten aakkosten opetusta voidakseen aloittaa suomen kielen opiskelun kotoutumiskoulutuksessa. Suurin osa heistä on kuitenkin suorittanut kotimaassaan peruskoulun, joten peruskoulun yhteydessä suoritettava lukutaidon koulutus ei olisi heille tarkoituksenmukainen, vaan **he pääsisivät nopeammin eteenpäin lyhyehkön työvoimakoulutuksen kautta.** Noin neljännes luku- ja kirjoitustaidon opetusta tarvitsevista on nuoria, joilla on vähäinen koulutustausta. **Heidän kohdallaan peruskouluopintojen suorittaminen voisi olla mielekäs ratkaisu.**

Tämän selvityksen perusteella näyttää siltä, että tulevaisuudessa aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutusta tarvitaan huomattavasti enemmän kuin sitä on tähän asti ollut tarjolla työvoimapolitiisessa koulutuksessa. Kaikkien hankittavien koulutusten ei kuitenkaan tarvitse olla yhtä pitkiä, koska kartoitustulosten perusteella on todennäköistä, että monelle turvapaikanhakijalle riittää lyhyempi luku- ja kirjoitustaidon koulutus kuten nykyisin pääkaupunkiseudulla tarjottava ns. lukusemi-kurssi, jolla vahvistetaan auttavaa luku- ja kirjoitustaitoa sujuvammaksi.

Kotoutumiskoulutus

Henkilöt, joilla on vähintään tyydyttävä luku- ja kirjoitustaito latinalaisilla aakkosilla, voivat siirtyä suoraan nykyisenkaltaiseen kotoutumiskoulutukseen. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että tulijat ovat melko nuoria, he ovat oppineet taitonsa hyvin usein käytännössä eivätkä ole tottuneet teoreettiseen opiskeluun. **Näin ollen kotoutumiskoulutus tulisi toteuttaa nykyistä työelämälähtöisemmin niin, että luokkaopiskelun ohessa on säännöllisiä työssäoppimisjaksoja ja/tai ammatillisia opintoja.** Työssäoppimisjaksot voivat olla tilanteen mukaan esimerkiksi parin päivän jaksoja viikoittain tai muutaman viikon jaksoja säännöllisesti koko koulutuksen ajan. Tämä edellyttää joustavampaa rahoitusmallia kotoutumiskoulutuksen toteutukselle.

Turvapaikanhakijat ovat saapuneet Suomeen erilaisista yhteiskunnista. Orientoituakseen elämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa ja löytääkseen omat mahdollisuutensa he tarvitsevat vahvaa ja jo varhaisessa vaiheessa alkavaa ohjausta. Työelämään ohjaamisen, ammattitaitoisen uraohjauksen ja ammatillisen osaamisen tunnistamisen tulee kuulua kotoutumiskoulutusten sisältöihin jo varhain, jotta aikuisten maahanmuuttajien ammatillinen osaaminen saadaan paremmin vastaamaan suomalaisen työmarkkinoiden vaatimuksia. **Tämän kotoutumiskoulutuksen osion riittävä resursointi tulisi varmistaa.**

Uuteen yhteiskuntaan sisäänpääsyä edistää kontakti paikallisiin ihmisiin. Maahanmuuttajalle onnistunut työssäoppimisjakso joko työelämässä tai vapaaehtoistoiminnassa kolmannen sektorin parissa on aina arvokas kokemus niin kielellisesti, kulttuurisesti kuin oman ammatillisen osaamisen tunnistamisen näkökulmasta. **Näitä kohtaamisia tulisi toteuttaa nykyistä laajemmin, ja niiden toteuttamiseen tarvitaan yhteistä tahtoa koko yhteiskunnalta.** Ihminen ei voi tulla yhteisön jäseneksi, jos ei yhteisö ota häntä sisään, ja Suomessa sisään tullaan työelämän kautta.

Mikäli maahanmuuttajan ensimmäinen kontakti työelämään toteutuu vasta 1–2 vuoden kuluttua maahan muuton jälkeen juuri ennen kotoutumiskoulutuksen päättymistä, jää maahanmuuttaja usein tyhjän päälle. Oppimis-, opiskelu- ja urasuunnitelmien konkretisoiminen jo oppimispolun alkuvaiheessa ovatkin jatkossa maahanmuuttajien määrän kasvaessa erittäin tärkeää, jotta näiden väliin putoavien aikuisten työikäisten määrä olisi mahdollisimman pieni.

Ammatillinen kotoutumiskoulutus

Ammatillinen kotoutumiskoulutus on havaittu toimivaksi tavaksi tehostaa kotoutumiskoulutuksen työelämälähtöisyyttä ja maahanmuuttajan pääsyä työmarkkinoille Uudellamaalla. Nykyisin ammatillisia kotoutumiskoulutuksia toteutetaan pääsääntöisesti kielitaitotasolla A2.2 tai B1. Tähän kielitaitotasoon yltääkseen on opiskeltava suomea noin vuosi. Kuten raportissa todetaan aiemmin (sivu 7), 76 prosenttia kotoutumiskoulutuksen käyneistä ei saavuta tätä B1-tasoa kotoutumiskoulutuksen aikana, ja siksi olisikin tämän kartoituksen tulokset huomioon ottaen **syötä aloittaa ammatillisesti suuntautunut kotoutumiskoulutus jo kielitaitotasolla A2.1.**

Helmikuussa 2015 tuli voimaan opiskeluvalmiuksia parantavien opintojen lakimuutos. Tämän lain mukaan osana näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta voidaan järjestää opintoja, joiden tarkoituksena on mahdollistaa näyttötutkinnon tai sen osan suorittaminen ja näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuminen niissä tapauksissa, joissa opiskelijalla ei ole riittäviä opiskeluvalmiuksia. **Ammatillisilla oppilaitoksilla on tämän lakiuudistuksen myötä mahdollisuus avata opiskeluväyliä myös heikommin suomen kieltä hakuvaiheessa osaaville.** Tavoitteelliset, ammattiin tähtäävät, tutkinnon osan yhteyteen rakennetut ammatilliset opinnot nopeuttavat huomattavasti hitaamminkin kieltä oppivan aikuisen pääsyä työmarkkinoille. Kielen oppimisen taito on kuitenkin vain yksi ihmisen osaamista mittaava ominaisuus, eikä sillä tulisi olla liian suurta painoarvoa siinä yhteydessä, kun ihmisen aiemmin hankittua ammatillista osaamista arvioidaan kokonaisvaltaisesti koko ihmisen työhistoria huomioiden.

Korkeakoulutus

Selvitykseen osallistuneista hieman alle kolmanneksella oli korkeakouluopintoja (11 %) tai korkeakoulututkinto (16 %). Kartoituksessa pyrittiin selvittämään, kuinka monet heistä pystyisivät täydentämään tutkintojaan suomalaisten korkeakoulujen englanninkielisissä ohjelmissa. Tulosten mukaan suoraan vastaanottokeskuksesta ammattikorkeakouluun tai yliopistoon opiskelemaan voisi englannin kielen taidon perusteella ohjata noin 5 prosenttia tulijoista. Tässä on kuitenkin huomioitu vain englannin kielen taito, ei opiskeluvalmiuksia eikä ammatillisen osaamisen tunnistamista tai tunnustamista yleensä. Lukeminen ja kirjoittaminen latinalaisilla aakkosilla on yllättävän monella korkeakoulututkinnon suorittaneella heikkoa (koska opiskelukieli on ollut arabia), ja tämän kartoituksen perusteella voikin sanoa, että **ainakin osa korkeakoulustaustaisista turvapaikanhakijoista hyötyisi ennen kotoutumis- ja/tai korkeakouluopintoihin siirtymistä lukutaito- tai kotoutumiskoulutuksesta.** Mahdollisena koulutuksena niille, joiden latinalaisten aakkosten lukutaito on heikko, voisi olla nykyisinkin pääkaupunkiseudulla tarjottava 50 päivän pituinen ns. lukusemikoulutus. Se on lyhyempi luku- ja kirjoitustaidon koulutus henkilöille, joilla on vielä horjuvuutta latinalaisten aakkosten luku- ja kirjoitustaidossa. Tämän jälkeen on monia opiskelijan taitojen ja tavoitteiden mukaisia jatkopolkuja. Opiskelija voidaan poluttaa eteenpäin esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen normaalisti tai nopeasti etenevien oppijoiden polulle tai jopa korkeakouluun.

Kotoutumiskoulutuksen aikana kotimaasta hankittu tutkinto voidaan virallisesti tunnustaa, jolloin tutkinnon tunnustamista hakeva saa Opetushallitukselta yksityiskohtaiset ohjeet mahdollisiin täydentäviin opintoihin ja hakeutua täydentämään opintojaan kotoutumiskoulutuksen jälkeen alueen korkeakouluissa. **Korkeakoulut voisivat lisätä oman valmentavan koulutuksen määrää maahanmuuttajataustaisille kotimaassaan korkeakoulussa opiskelleille.** Kielitaitotaso voisi olla B1, koska tavoitteena on siirtyä myöhemmin opiskelijaksi korkeakouluun, johon kielitaitovaatimus tällä hetkellä on vähintään B2. Myös asiantuntija-ammateissa toimiakseen pidemmälle koulutetut tarvitsevat B1.1-tason yli ulottuvaa kielitaitoa. Sopiva koulutus voi olla esimerkiksi yleisen kielitutkinnon keskitasolle valmistava koulutus, tai vaihtoehtoisesti **korkeakouluissa voisi kehittää ammatillista kotoutumiskoulutusta vastaavan opintokokonaisuuden, jossa opiskeltaisiin tuetusti esimerkiksi korkeakouluopiskeluun orientoiva tutkintokokonaisuus.** Tämän jälkeen maahanmuuttaja ohjattaisiin korkeakouluverkostossa eteenpäin omaa osaamistaan vastaavalle sisääntuloväylälle. Myös ulkomailla suoritettujen opintojen täydentämisen ohjaamiseen

Opetushallituksen tutkintojen tunnustamisprosessin jälkeen olisi suuri kysyntä jo nykyisellään. Tähän esimerkiksi juuri korkeakouluopiskeluun orientoiva tutkintokokonaisuus olisi yksi ratkaisu.

Testipisteellä on runsaasti kokemusta siitä, että esimerkiksi suomalaisista ammattikorkeakouluista englanninkielisistä koulutusohjelmista valmistuneet ohjataan usein TE-toimistosta lähtötason arviointiin ja edelleen kotoutumiskoulutukseen, koska ilman suomen kieltä on vaikea työllistyä korkeaa koulutusta vaativille aloille. Tämäkin tukee sitä, että myös korkeasti koulutetut maahanmuuttajat kannattaa myös jatkossa ohjata omalle urapolulleen kotoutumiskoulutuksen kautta eikä päinvastoin.

Vastaanottokeskuksesta suoraan työhön

Turvapaikanhakijoiden motivaatio työntekoon on korkea. Useat tahot ovatkin tarttuneet toimeen ja ruvenneet etsimään tulijoille työllistymisväyliä erilaisiin avustaviin tehtäviin. Mikäli turvapaikanhakija työllistyy suoraan vastaanottokeskuksesta, tulisi hänelle järjestää kotoutumiskoulutusta työn ohessa, joko etä- tai lähiopetuksena tilanteen mukaan.

Kun turvapaikanhakijoille tarjoutuu työtilaisuuksia, on tarkoituksenmukaista suorittaa myös työelämäsertifikaatteja, kuten hygieniapassi tai työturvallisuuskortti mahdollisuuksien mukaan tulijan omalla äidinkielellä.

Mikäli turvapaikanhakijoista halutaan uutta työvoimaa työmarkkinoille suoraan vastaanottokeskuksista, on tärkeää, että **myös työyhteisö valmennetaan uuden, erilaisesta työkuultuurista tulevan työntekijän mukaan ottamiseen työyhteisön jäseneksi**. Jo maassa asuvia, suomen kieltä jo osaavia ammattilaisia kannattaa hyödyntää rekrytoinnissa ja uusien tulijoiden työtehtäviin perehdyttämisessä.

Osaamisen selvittäminen jatkossa

Julkisuudessa on esitetty suunnitelmia siitä, että turvapaikan saaneille osoitettaisiin kuntapaikka heidän osaamisensa ja kunnassa saatavilla olevien työpaikkojen mukaan. Tätä varten on tarkoitus jatkaa turvapaikanhakijoiden osaamiseen liittyvien tietojen keräämistä myös tulevaisuudessa. Mikäli oleskeluluvan saaneen henkilön osaaminen ja hänelle tarjottavat työtehtävät halutaan sovittaa yhteen, tulisi **osaamisen kartoitus/tunnistaminen tehdä perusteellisemmin, esimerkiksi vastaanottokeskuksiin suunnitellun orientaatiojakson yhteydessä**. Osaamisen tunnistamiseen on olemassa jo monia muitakin hyväksi havaittuja malleja ja työkaluja. Esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen yhteydessä on toteutettu monia toimivia ammatillisen osaamisen tunnistamisen tapoja kuviin perustuvasta osaamisen tunnistamisesta viikon mittaisiin osaamisen tunnistamisen kokonaisuuksiin ammatillisissa oppilaitoksissa ja aikuiskoulutuskeskuksissa.

Parhaita ammatillisen osaamisen tunnistajia ovat kuitenkin työnantajat, joiden ammatillinen silmä on harjaantunut tunnistamaan osaajan lyhyenkin työnäytteen perusteella. **Tätä voimavaraa tulisi jatkossa hyödyntää enemmän, jolloin toteutuisi myös työllistämistä parhaiten edistävä tekijä: työyhteisöön sopivan asiantuntijan löytäminen.**

Tässä kartoituksessa taustatiedot kerättiin kyselylomakkeella. Tämän kokemuksen perusteella suurin osa kartoitukseen osallistuneista tarvitsi apua lomakkeen täytössä. Käsitteet, ammattinimikkeet ja osaamisen lokeroiminen alojen taakse aiheuttivat hämmennystä. Turvapaikanhakijoiden **osaamistietojen kerääminen** jatkossa vastaanottokeskuksissa kannattaisi paperisen lomakkeen sijasta tehdä varta vasten suunnitellulla sähköisellä ohjelmalla, jossa apuna olisivat kuvat sekä erikieliset käännökset, mahdollisesti myös kuunneltavassa muodossa niille, joilla lukutaito on vielä heikko.

Lisäksi suosittelemme, että taustatiedot kerätään **keskitetysti viranomaisten toimesta**. Luottamuksellisuudesta ja henkilötietosuojasta tulee pitää huolta kartoituksessa mahdollisesti esiin tulevien arkaluontoisten asioiden takia. On syytä pohtia, kenelle ja minkälaisiin tarkoituksiin kerättyjä tietoja voidaan luovuttaa.